

פסח

חג הפסח

פסח הוא חג קדוש מאד, שאילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו ממצרים, עדין אנו ובנינו משועבדים היינו גוי בקרב גוי, ולא נתנה לנו תורה ומצוות ולא יזכר שם ישראל, והקב"ה הפליא חסדיו עם ישראל הפלא ופלא וחיבה יתרה הראה להם, עד מקום שאין יד שכלנו מגעת, אחת מני אלף אלפי אלפים, רק נבין את זאת שעשה עמנו חסד גדול עד אין חקר, והראנו את כבודו ואת גדלו ואהבתו וחיבתו לגודל יכלתו לשדד המערכות והשגחתו פרטית מאשר ציונו כל כך בתורתו הקדושה לזכור יציאת מצרים, ועל כל מצוה ומצוה מזכיר 'זכר ליציאת מצרים'. וציונו להיות לזכרון בין עינינו ולאות על ידנו, ונתן לנו שבתות ומועדים שאנו אומרים בקידוש 'זכר ליציאת מצרים'.

ועיקר זכירת יציאת מצרים בכל הימים ומצות תפלין, הכל הוא כדי שהחי יתן אל לבו הדברים האלה לעומק ולרוחב, וישמח ישראל בעושייו ויבוא ליראה ולאהבה את השם הנכבד והנורא, ולדבקה בו ולעבדו בלבב שלם, כי כן ראוי אחרי הודיע אלקים אותנו ואהבתו וחיבתו וגודל יכלתו ועצם השגחתו.

וזוהו הטעם שצונו יוצרנו בליל פסח להרבות לספר ביציאת מצרים, וכל המרבה לספר ביציאת מצרים הרי זה משובח. מלבד שיש סודות עליונים ובונה בשמים עליותיו, ומוסיף כח בפמליא של מעלה כמפורש בלשון הזהר הקדוש פרשת בא שהוא מלהיב את הלב וראוי לקרותו בליל פסח. עוד בה יש טעם לפי הפשט, כדי שירבה לקבוע בלבו ובלב בני ביתו אהבת האל יתברך שמו ויראתו, כי זה כל האדם. וזהו עיקר מצות הסיפור להגיד לבני ביתו בסיפור יציאת מצרים איך הראנו ה' אלקינו את כבודו ואת גדלו, ואהבתו וחמלתו, ויכלתו והשגחתו, ושעל כן ראוי לנו לעבדו בלבב שלם ולשמור את כל מצוותיו.

והנה בחג הקדוש הזה קדשנו השם יתברך במצוותיו וצונו על אכילת מצה. ומאחר שמצות אכילת מצה היא נפלאה וסודה רם ונשא הגבה למעלה, וקרו לה בזהר הקדוש (תצוה קפג): 'מיכלא דאסותא', שהיא מועלת מאד לרפואת הנפש. הנה כי כן יחרד האיש וילפת ויחוש לדעת האומרים כן, ולא יעבור מלעשות, לפחות השמורים שעושה לצאת ידי חובת אכילת מצה שיהיו מחטים שמורים משעת קצירה, כי מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל לפסח אם לא יצא ידי חובת אכילת מצה. ואף דאיכא למאן דאמר דיוצא ידי חובתו, למיחש מיהא בעי לדעת גדולי הפוסקים.

וכבר משלו משל לזה, שאם אחד היה חולה ויבואו תשעים ותשעה רופאים ויאמרו שסם פלוני מועיל לרפואתו, אף שיש סם אחר שהוא מובחר ויותר טוב ויפה ומועיל, מכל מקום גם זה מועיל, ויבוא רופא אחר בקי ומומחה ויאמר שהסם שאמרו שאר הרופאים אינו מועיל שיזיק לחולה, ואותו מן המובחר שאמרו, הוא לבדו המועיל לרפואה, מי הוא זה פתי וסכל שלא יחוש לדעת הרופא הבקי ומומחה, ולקח הסם שהוא מועיל אליבא דכולי עלמא ולא ליקח הסם שאפשר שלא יועיל אלא יזיק, כן הדבר הזה.

ומתוך כך יש חסידים ואנשי מעשה שנזהרים בכל הפסח שלא לאכול כי אם ממצה העשויה מחטים שמורים משעת קצירה, כדי לצאת ידי כל הדעות. שאם בכל הימים ראוי לחוש לצאת ידי כל הדעות, על אחת כמה וכמה בענין חמץ ומצה שאיסורו חמור מאד שיש בו כרת רח"ל, והנזהר בו תועלתו גדולה. **שכתבו משם האר"י שהנזהר בפסח מאיסור חמץ וחושש לצאת ידי כל הדעות, ונזהר בתכלית הזהירות, מובטח לו שלא יחטא כל השנה כולה**, על זאת ראוי ליזהר הרבה שאין שכר גדול מזה. והינו דקרו לה 'מיכלא דאסותא' - שקובע בלב האמונה והיראה והאהבה, ואם יתן איש את כל הון ביתו באהבה, ראוי והגון. ואשריהם ישראל, ונשותיהם יותר מהם, נזהרים לבער החמץ בתכלית הזהירות ומחמירין יותר ממה שצריך, תבוא עליהם ברכת טוב. אבל עיקר הזהירות צריך במה שנותן לתוך פיו, שלא יהא שום חשש חימוץ ותערובת חמץ ולצאת ידי כל הדעות.

פסח

ובליל התקדש החג הקדוש יאזור חיל לקים מאמר רז"ל 'חייב אדם להראות בעצמו כאילו הוא יצא ממצרים'. ועל ידי מחשבות טהורות תדירות יתלהב לבו באופן שיראה שאי אפשר שלא לשמוח, ולפי התעוררותו ולפי מעשיו כך יהיה לו סיעתא דשמיא, והבא ליטהר מסייעין אותו שישמח בעושיו שמחה רבה, שמחה של מצוה כדת מה לעשות.

וכתבו המקובלים שלא איסור חמץ בלבד הוא חמור מאד בימי הפסח, אלא כל דבר פשע חמור מאד, ופוגם ועושה רושם בפסח יותר ויותר משאר ימות השנה, וצריך לזהר ולעמוד על המשמר יותר מכל ימות השנה.

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות

בבנין זה התגוררו בני הזוג הולצברג ה' יקום דמם, שליחי חב"ד, שהיו משתדלים לקרב יהודים לבורא עולם בארץ זרה זו במסירות נפש ממש.

בימים שלפני ליל הסדר היה מסתובב הרב גבריאל הולצברג ה' יקום דמו ותולה מודעות בבתי המלון ובבתי הארחה במומביי, המזמינות את ציבור היהודים והישראלים לליל סדר כהלכתו בבית חב"ד.

בערב ליל הסדר, זמן קצר לפני כניסת החג, בעצומן של ההכנות אמרה פתאום הרבנית רבקה לבעלה: "לך תסתובב ותראה אם לא שכחנו מלון או בית הארחה". "אבל אני הסתובבתי אישית ותליתי הזמנות בכל המקומות-!" טען הרב גבריאל, אולם אם רבקה מתעקשת אין טעם להתווכח והרב יוצא לרחובות כמצוותה.

תוך כדי הסיור המהיר גבי מגלה לפתע שהוא פסח על בית הארחה אחד ולא תלה בו מודעה. הוא נחפז למקום וביקש מהפקידה לראות את ספר האורחים. בעלעול מהיר הוא מגלה שם אחד הנשמע ישראלי.

הוא רץ אל החדר, דופק שוב ושוב, ומשלא נשמעת תשובה הוא עזב והתחיל לרדת במדרגות. לפתע נפתחת הדלת ובחור עם חלוק רחצה מביט עליו ושואל אותו: "מי שלח אותך?" והרב הולצברג צועק לעברו: "הקדוש ברוך הוא!"

הבחור, בהלם מוחלט, קורא לו לבוא ואז הוא אומר לו: "שמע סיפור. אני מגיע עכשיו מדרום הודו בדרכי לצפון. כלל לא תכננתי לעצור בעיר, באתי ברכבת והייתי צריך להחליף רכבות. כשאני יורד ובא לקנות כרטיס, אני מגלה לחרדתי שכייסו אותי. אני יושב על אבן ומתחיל לבכות. לפתע ניגש אלי אדם צעיר שדיבר עימי במבטא צרפתי ושואל אותי מאיפה אני. עניתי שאני מארץ ישראל.

הבחור אומר לי: 'שמע, גם אני יהודי מצרפתי'. ואף נותן לי סכום כסף. 'סע לעיר ותשכור חדר. אחרי החג תתקשר הביתה ותגיד להורים שיפקידו כסף בבנק הדואר ותקבל את הכסף כאן תוך דקות'. אני עושה כעצת הבחור, מגיע לכאן, שוכר חדר ב'גסט האוס' הראשון שאני רואה, נכנס לחדר ונשכב על המיטה. אני מסתכל כלפי מעלה ומתחיל 'לדבר' עם אלקים: 'אלקים! מה קורה? מה יהיה? מה אני עושה כאן במצב ביש שכזה?' אתה קולט, הרב? אני, הקיבוצניק, שמעולם לא היה לי שום קשר עם ההוא מלמעלה, מדבר אליו? פתאום אני קולט שהיום בערב זה ליל הסדר!

והמונולוג שלי מתחדש: "אני יודע שהקשר בינינו לא מי יודע מה, אבל אלקים, אם אתה אוהב אותי, תן לי סימן, אל תיתן לי להיות לבד הלילה, תן לי להיות בליל הסדר אמיתי עם עוד יהודים!"

פסח

סיימתי את השיחה, נכנסתי להתקלח ופתאום - נקישות בדלת. חשבתי שאני מדמיין, אבל לא. אני פותח את הדלת ורואה מישהו שנראה כמו רב יהודי בקצה המדרגות. וכשאני שואל אותו 'מי שלח אותך?' אתה עונה לי: 'הקדוש ברוך הוא'...! מיותר לציין, שגם הוא זכה לאירוח קסום בבית חב"ד, ואט אט גם נפשו בקשרה בבורא עולם.

סיפור מופלא ונורא של ניסיון "להביא את המשיח" בהפצרת תפלות ותחנונים עם כוונות נוראות וצירופי שמות הקודש וייחודים עילאיים על ידי שלושה תרשישי ומצוקי ארץ, המקובלים האלוקיים הצדיקים הקדושים: מרן הרש"ש הקדוש זיע"א, מרן החיד"א זיע"א והמקובל האלוקי רבי חיים די לה רוזה זיע"א, והעונש הנורא שקבלו עליהם מן השמים על שניסו "לדחוק את הקץ":

בשנת תקי"ג הייתה נראית ירושלים עיר הקודש כירושלים של מעלה. גדושה הייתה בגדולי תורה וקדושי עליון הבקיאים בכל מכמני התורה ובאדירי חכמת הקבלה אשר כל רז לא אניס להו.

הציפייה וההשתוקקות באותה שנה לביאת המשיח והגאולה גברו והלכו. באותה שנה ניכר היה שהרש"ש הקדוש נמצא בסערת נפש גדולה ובכל הזדמנות דיבר בהתרגשות עצומה כי שנה זו היא שנת התגלות משיח צדקנו. "תקי"ג 513 בגימטריא 'השחר' 513 המרמז על שחר הגאולה, וכן 'ונבנתה' בגימטריא 513 עיר על תלה".

בתחילה ניגש הרש"ש הקדוש לפעולה עצומה ונוראה ובחר י"ב גדולי תורה מחכמי ומקובלי הישיבה, "ישיבת המקובלים" שלו, שהם היו גדולי תלמידיו המובחרים ביותר: הגה"ק רבי יום טוב המהרי"ט אלגאזי זיע"א, מרן רבנו חיים יוסף דוד אזולאי החיד"א זיע"א, המקובל האלוקי רבי חיים די לה רוזה זיע"א, הגה"ק רבי יצחק מזרחי זיע"א, הגה"ק רבי אברהם סנגויטי זיע"א ועוד גדולי עולם וצדיקי אמת, כשהם חותמים על "כתב התקשרות" והוא כתב התחייבות של "אחדות מוחלטת קשר של אהבת אמת וערבות הדדית" בין רבם הגדול הרש"ש לבינם.

כל אחד ואחד מי"ב תלמידים אלו נבחר על ידי הרש"ש הקדוש בקפידה רבה כיון שהם צריכים להיות כנגד י"ב שבטי ישראל. זאת כדי שפעולתם ותפילתם תעלה ותישמע בשמי שמים ובכך יכשירו ויזכו את כל כללות עם ישראל על י"ב שבטיו שהיו מוכנים וראויים לגאולה השלמה ולביאת משיח צדקנו.

לאחר מכן בחר הרש"ש פעם שניה מבני חבורה קדושה זו בשני תלמידיו הבכירים ביותר: מרן החיד"א זיע"א והמקובל האלוקי רבי חיים די לה רוזה זיע"א, והכניסם בסוד העניינים מכבשונם של עולם ומסר להם סידרה של צומות ותעניות, טבילות במקוה טהרה, כוונות וצירופי שמות הקודש וייחודים נוראיים.

שלושתם החלו בהיטהרות מיוחדת לקראת המעשה הגדול להביא את המשיח.

באותה שנה לפתע מזג האוויר החורפי הקדים לבוא והיה סוער ומשונה ביותר, הקור היה עז מאוד, יותר מהרגיל בכל שנה והעובי של שכבת השלג בירושלים לא נמדד בסנטימטרים אלא התנשא לגובה של מטרים שלמים. אותה שנה הייתה משופעת בשיטפונות של גשמים ובכמויות אדירות של סופות שלגים שירדו בתדירות גבוהה וכיסו את ירושלים ואת ההרים הסמוכים לה בגובה רב.

והנה במשך כמה שבועות היו שלשתם שרויים בסדרות של תעניות של שלושה ימים רצופים ובכל לילה היו יוצאים שלשתם לאחר חצות, באמצע הלילה, אל ההרים הקפואים מחוץ לחומות ירושלים ועורכים שם בערמות השלג "גלגולי שלג עם כוונות", ואחר כך טובלים מאות טבילות עם ייחודים קדושים במקווה

פסח

טהרה, כשהם מרבים בשבועות אלו בכל מיני סיגופים, פרישות, הטהרות והזדככות כדי לזכך את הגוף וגשמיותו.

ליל ד' שבט אותה שנה נקבע להיות הלילה הגדול והגורלי שבו גמרו בדעתם בהחלטה נחושה להכריח את השכינה הקדושה להוציא את מלך המשיח מהיכלו העליון ולהביאו ביד חזקה לגאול את עם ישראל ואת העולם כולו.

באותו לילה נפלה אימה וחרדה גדולה על ירושלים, כשלפתע החל להישמע קול רעש גדול של רעמים משונים וברקים חזקים במיוחד, כשבחוץ השתוללה סופת שלגים נוראה ונדמה היה כי איתני הטבע עומדים להחריב את העולם ולהכריעו.

והנה באישון לילה ואפלה יצאו שלושת הצדיקים הרש"ש, החיד"א ורבי חיים די לה רוזה אל הקור הנורא והקפוא, ועלו יחדיו בהיחבא אל עליית הגג של ישיבת "בית אל".

בתחילה שעה ארוכה הרהרו בתשובה, שמא יש בידם איזה שמץ של חטא דק מן הדק, וטהרו וזככו את ליבם מכל שמץ וסייג של מידה רעה, חס ושלוש. ואז החלו להרעיש ארץ ומלואה בזעקות ובבכיות נוראות כשהם מפצירים בכל כוחם בתפילות, בקשות ותחנונות להביא לסיומה של גלות חשוכה זו ושיתגלה עתה משיח בן דוד. פני השלושה להטו באש של מעלה, כשמקיף אותם אור עליון מהכוונות והייחודים העילאיים כשכל גופם הכחוש והמיוסר מרעיד בסילודין מהדבקות העצומה והנוראה.

והנה לאחר כל זה עברו לשלב המעשי והתחילו הוגים בפיהם השבעות לכל מלאכי עליון ושמות קודש הידועים להם וכך העפילו לפסגות גבוהות והתעלו לדרגה נשגבה של התפשטות הגשמיות ורק פסע היה בינם לבין כלות הנפש ממש אל שרשה כשנשמתם קשורה לגופם בקשר דק מאוד ועוד רגע תפרח לה למעלה מרוב ערבות הדבקות בנועם הזיו העליון של נצח נצחים.

והנה לפתע נשמע קול אדיר וחזק של בת קול מן השמים שמכריזה ואומרת להם: "בניי חביבי, רב לכם! הרפו מתפילתכם ובקשתכם! מדוע תבקשו לדחוק את הקץ ולהחיש את הגאולה ואת ביאת הגואל, כי עוד לא בא עיתו ואין השעה כשרה לכך... דעו לכם, כי אם לא תחדלו ממעשיכם יהפך העולם כולו לתוהו ובהו, ונבול תבול ארץ ומלואה, והתבל כולה תכלה ותאבד! [כמו שנאמר בגמרא (כתובות קיא:): "השבעתי אתכם גו' אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ", השביע הקדוש ברוך הוא את ישראל שלא יעלו בחומה ולא ידחקו את הקץ. פירש רש"י: שלא ירבו בתחנונים על כך יותר מדיי. (אולם מרן ה"חפץ חיים" אומר, שכיום בזמננו בטלה שבועה זו ואין הדבר תלוי אלא בנו שנקום ונצעק מעומק הלב להקדוש ברוך הוא בריבוי תפילות ותחנונים שיחיש לגאלנו)].

באותו רגע נפלה עליהם אימה וחרדה גדולה ומרוב הפחד הנורא התמוטטו שלושת הצדיקים ונפלו על פניהם באימה ובחלחלה גדולה. פניהם חווירו כפני מתים והדיבור נעתק מפיהם. הבן הבינו כי לא יוכלו לשדד מערכות הטבע ולשנות סדרי עולם ולהחיש בכוח את הגואל כל עוד טרם הגיע זמן הגאולה.

והנה כאשר קמו על רגליהם נעמדו כמסומרים למקומם כששמעו שוב את הקול הגדול של הבת קול שהוסיפה ואמרה להם: "יען אשר עשיתם את הדבר באגודה של שלושה וכמעט שעלה חפצכם בידכם, וכדי למנוע מכם מלשוב ולעשות דבר זה, גזרו מן השמים שחייבים לפרק את אגודת אחדות קודש זו, כי ביחד יש חשש שתנסו לשוב ואולי אף תצליחו לכבוש את המשיח ולהביאו. על כן קבלו עליכם גזרת שמים להפריד מיד ועכשיו אגודת קודש של שלושתכם ואחד מכם יצטרך לעזוב מיד את עיר הקודש ואת

פסח

ארץ ישראל ויגלה לחוץ לארץ. ואתם ביניכם תחליטו מי משלושתכם יקבל עליו עונש גלות זה".

מיד לאחר מכן הפילו ביניהם גורלות וילכד שמו של מרן החיד"א. הוא קיבל עליו את הגזרה באהבה ועוד באותו לילה לא איחר לקיימה: שב לביתו, ארז את הטלית והתפילין ואת מטלטליו המעטים ולמחרת בבוקר, לאחר תפילת שחרית, עזב הרב החיד"א את ירושלים בבהילות ובחיפזון, כשהוא יוצא לחוץ לארץ. שנים רבות לא ידע איש את פשרה של יציאה חפוזת זו.

מאותו יום נדד מרן החיד"א בקהילות רבות בכל העולם כשהוא גודר פרצות ומחזק את עם ישראל ברחבי תבל, ולא חזר עוד בימי חייו לירושלים.

חמישים ושלוש שנים לאחר שגלה מארץ ישראל בגזרת מלך, נפטר בליוורנו שבאיטליה זקן ושבע ימים, בשבת "זכור", י"א באדר תקס"ו. כעבור עוד שלושה יובלות לערך, בשנת תש"ך, הועלה גופו הטהור מאיטליה ונטמן בהר המנוחות בירושלים.

לעומתו, הרש"ש הקדוש נזהר מאותו יום ואילך לא לצאת בשום פנים ואופן מירושלים, באמרו: "כל עוד שאיני יוצא מעיר הקודש היא בקדושתה מגנה עליי".

כך עברו להן עשרים וארבע שנים שלא יצא מירושלים, עד שבשנת תקל"ז נחתה מכת ארבה קשה מאוד על הישוב בארץ, כשקדמה למכת הארבה שנה של מכת בצורת. מעט הפירות והירקות נטרפו במלתעות הארבה שכיסה את עין הארץ.

יהודי ירושלים הנמקים ברעב באו, בכו והתחננו אל הרש"ש שיבטל בכוח קדושתו ותפילתו את גזרת הרעב הנורא.

והנה קבעו אנשי ירושלים עצרת זעקה ותפילה ענקית במקום קבורת רחל אמנו עליה השלום בבית לחם. והיה הרש"ש חוכך בדעתו אם לצאת מחוץ לחומות ירושלים לבית לחם שמא יבולע לו, אך בכיותיהם של אחיו הנמקים ברעב הכריעו את ליבו הרחום.

בלכתו בדרך לקבורת רחל בבית לחם היה מזועזע ממראה עיניו איך השדות והעצים מכוסים בענן שחור ענק של מיליוני ארבה. ליד קברה של רחל אמנו עמד הרש"ש והעתיר שעות רבות בתפילה ובתחנונים כשמתחתיו נקווית שלולית של דמעות.

והנה בסיומה של התפילה לפתע התקדרו השמים ומטר סוחף ניתך ארצה, כשנראה ענן שחור אדיר של מיליוני ארבה מתרומם לו באוויר ונמלט מחוץ לגבולות ארץ ישראל, משל כאילו קיבלו פקודה נעלמה להסתלק מהאזור כולו מיד ובבת אחת.

באותו יום כשבא הרש"ש לביתו נפל למשכב ובשבת קודש י' בשבט נתבקש בישיבה של מעלה, ונשמתו הזכה והטהורה עלתה בסערה השמימה.

רבי חיים די לה רוזה ציווה בצוואתו את תלמידיו שיקיימו בו לאחר פטירתו ארבע מיתות בית דין. אולם תלמידיו רעדו מפחד לקיים בגופו הקדוש והטהור דבר זה ויצאו ללא שהיות ללוויה לקברו בהר הזיתים. והנה במעלה ההר הגיחה לפתע מולם קבוצה של ישמעאלים אשר התנפלו עליהם וחטפו את הגופה של הצדיק בחמת זעם והתעללו בה בביזיון נורא כשהם מניפים אותה אל על וזורקים אותה לארץ, ורק לאחר

פסח

שהסתלקו פראי אדם אלו חזרו תלמידיו וקברוהו.

בניסן נגאלו בניסן עתידין להגאל

אחד הנסים שאירעו לעמנו בחג הפסח, הוא נס הכאת קציני הצבא האשורי, בראשות סנחריב שצר על ירושלים בימי חזקיהו. המאורע שהתרחש לפני כאלפיים ושבע מאות שנים מתואר בכתוב כך:

"וַיֵּצֵא מֶלֶאךָ יְקֹאֵק יֵכָה בְּמַחְבֵּה אֲשׁוּר מֶאֱהָ וְשִׁמְנִים וְחֲמִשָּׁה אֶלֶף וַיִּשְׁכְּמוּ בַבֶּקֶר וַהֲנִה כָּלֶם פְּגָרִים מֵתִים" (ישעיהו ל"ז לו).

ננסה להבין מאורע זה במבט כולל.

המאבק בין עם ישראל והאימפריה האשורית ומלכה, התחיל עוד בימי אבי האומה אברהם.

מי שייסד את האימפריה הראשונה בעולם, שבירתה הייתה נינוה - העיר הגדולה - היה נמרוד. כך מתארת התורה את ההליך:

"וּבְנֵי חָם כּוֹשׁ וּמִצְרַיִם וְפוּט וְכַנְעֵן: ... וְכוֹשׁ יָלַד אֶת נִמְרֹד הוּא הָחַל לְהִיּוֹת גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ: הוּא הָיָה גִבּוֹר צֵיד לִפְנֵי יְקֹאֵק עַל כֵּן יֹאמַר כְּנִמְרֹד גִּבּוֹר צֵיד לִפְנֵי יְקֹאֵק: " (בראשית י' ו-ט).

לפי רש"י, נמרוד, שהיה נכדו של חם, נולד בנראה במצרים העליונה.

הביטוי הַחֵל מופיע פעמיים נוספות בתחילת ספר בראשית ולשלילה.

בפעם הראשונה:

"אֲזַ הוֹחֵל לְקַרְא בְּשֵׁם יְקֹאֵק" (שם ד' כו)

ומסביר רש"י: "לשון חולין, לקרא את שמות האדם ואת שמות העצבים בשמו של הקדוש ברוך הוא לעשות עבודה זרה ולקרותן אלהות".

בפעם השניה:

"וַיְהִי כִּי הָחַל הָאָדָם לְרַב עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה ... וַיִּרְאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים אֶת בְּנוֹת הָאָדָם כִּי טֹבֹת הָנָה וַיִּקְחוּ לָהֶם נָשִׁים מִכָּל אֲשֶׁר בָּחָרוּ" (שם ו' א-ב)

אין צורך להסביר את השחתת המידות המתוארת כאן. לכן, גם בפרשה בה אנו עוסקים מסביר רש"י: "הוא החל - להמריד כל העולם על הקדוש ברוך הוא בעצת דור הפלגה", "גבור ציד - צד דעתן של בריות בפיו ומטען למרוד במקום: לפני ה' - מתכוין להקניטו על פניו".

התורה ממשיכה ומבארת:

"וַתְּהִי רָאשִׁית מִמֶּלְכָתוֹ בְּבַל וְאַרְךָ וְאַכַּד וְכַלְנֶה בְּאֶרֶץ שֹׁגֶר".

כלומר, נמרוד יצא ממצרים למסע כיבושים בארצותיהם של בני שם, כבש את כל האזור שבין החידקל והפרת, המכונה בכלליות 'בבל' והקים שם את מגדל בבל, כסמל למרדו בקב"ה.

פסח

השלב הבא היה:

"מן הארץ ההוא יצא אֲשׁוּר־יִבְן אֶת בִּינֹה ... הוּא הָעִיר הַגְּדֹלָה".

לשיטת הרמב"ן, נמרוד המשיך להרחיב את גבולות האימפריה שלו וכבש גם את האזור המכונה אשור והקים בה את בירתו-בירת העולם-העיר הגדולה = בינוה.

נמרוד הוא כנראה סרגון הראשון, שאירגן את העולם העתיק למרד כנגד הקב"ה.

מול נמרוד התייצב אברהם העברי, צאצאו של שם, שלחם כנגד כל הסיכויים את המלחמה על אמונת הייחוד.

נמרוד בניסיונו לחסל את מי שלא היה מוכן ללכת בדרכו, היה זה שהשליך את אברהם לכבשן האש. לאחר הצלתו שולח הקב"ה את אברהם לארץ כנען, ארצם של בני חם ודווקא ממקום זה יפוצו אברהם וצאצאיו את אמונת הייחוד.

למעלה מאלף שנים מאוחר יותר, יגיעו האשורים לארץ כנען שהפכה לארץ ישראל. סרגון השני הוא נמרוד השני, יכבוש את שומרון ויגלה את רוב בניו של אברהם מארצם. בנו סנחריב ינסה לכבוש את ירושלים ולהשלים ח"ו את המלאכה.

בחג הפסח, חג היציאה ממצרים יכה מלאך ד' בצבאו של סנחריב ויתברר כי ידה של אמונת הייחוד היא זו שתגבר.

4 כוסות שביליל הסדר - למה?

מדוע תיקנו 4 כוסות כנגד 4 לשונות גאולה, יכלו לקחת 4 מצות? ועוד, למה בנוסח "מה נשתנה" אין שאלה על 4 כוסות? ועוד, מדוע שר האופים קיבל עונש מוות כשכל עוונתו היה שבטעות נכנסה לו אבן לאוכל, וזה היה עוד במטבח, ואילו שר המשקים שהגיש לפרעה את הכוס עם הזבוב עונשו היה רק בכלא?

ועונה "ערוך השולחן" ששר המשקים ושר האופים שנאו זה את זה וכל אחד הכניס לשני את הפסולת אל מאכל המלך, ולאחר בירור שערך פרעה שר האופים נהרג כי הוא שם את הזבוב בכוסו של שר המשקים.

4 כוסות לא מסמל רק 4 גאולות אלא גם 4 גלויות שיבואו בגלל שנאת חינם, ולכן תיקנו דווקא כוסות שנזכור את כוס פרעה ונדע ונפנים לא לשנוא אחד את השני וממילא מובן למה לא חוברה שאלה על 4 כוסות ב"מה נשתנה" - כי לא רצו להזכיר גלויות.

אומר ר

כבן שבעים שנה - אומרת הגמ' בברכות שהוא היה בן 18 ורצו למנותו לנשיא, אולם אשתו אמרה לו שלא יתיחסו אליו מכיוון שהוא נראה צעיר, מיד גדלו לו 18 שורות של שערות לבנות.

הרמב"ם לעומת זאת אומר שמכיוון שהוא למד והשקיע את עצמו בתורה - נהיו שערותיו לבנות.

וצריך להבין, איך הרמב"ם חולק על הגמרא?

פסח

ועונה ה"חתם סופר" שבאמת מצד היגיעה ודרך הטבע היו שעירותיו צריכות להיות לבנות אולם כוח התורה הגן עליו שיראה כמו שאר האנשים בגילו אבל כאשר היה צריך את זה ממילא התורה הביאה לו את זה והוא נהיה לבן.

וקשה, איפה רמוז בהגדה מה שהחת"ס אומר?

ועונים שהרי כתוב בהגדה "הרי אני כבן שבעים שנה" ולמרות שאני נראה כך משקיעותי הרבה בתורה עדיין לא הצלחתי לנצח את חכמים בויכוח אם נאמר ק"ש בלילה או לא.

על הפס' "ויסב אלוקים את העם דרך המדבר" אומר המדרש: "מכאן אמרו אפי' עני שבישראל חייב להסב. וקשה:

1) איך למדו מכאן שעני מיסב?

2) הרי אנו מסיבים דרך חירות ועני לא מרגיש כך?

ועונים שהרי יש מחלוקת מאיזה דין צריך להסב. לפי מ"ד אחד זכר למה שהיה פעם, ולפי מ"ד שני להרגיש בן חורין.

ואפשר לומר שכאן "ויסב" זה לשון הסבה ועני צריך להסב מהטעם של זכר לעבר וממילא אומר המדרש ש"מכאן למדו" מהמילים האלו למדו שצריך להסב גם היום.

ולפי"ז נוכל להסביר את מחלוקת הרמב"ם והרא"ש אם אכל מצה ושכח להסב, מה דינו (לרמב"ם: לא חוזר, לרא"ש: חוזר).

והרבי מבריסק מסביר את ביאור המחלוקת הזו האם הסבה זה חלק ממצוות מצה ובלי זה לא קוימה המצווה בשלמות או לא.

ועפ"ז נסביר את מחלוקת הרמב"ם והרא"ש במה שאמרנו קודם. הרמב"ם סובר שכל מצווה לחוד ומקיימים את זה מהטעם שצריך להרגיש בן חורין ואילו הרא"ש סובר שמקיימים אותה מהטעם של זכר לעבר.

מ

מדוע הקב"ה היה צריך לתת לבני ישראל להגיע למ"ט שערי טומאה ואח"כ להוציא אותם?

מסביר המהר"ל שכל יצירה חדשה נוצרת מכמעט ריקבון, כמו זרעים שנשתלים באדמה, שנרקבים לפני שמצמיחים, וממילא ע"מ ליצור יצירה חדשה של עם שמקיים מצוות צריך להגיע לכמעט ריקבון שלהם.

לפיכך אנו חייבים להודות ולהלל

כך אנו אומרים אצלנו בהגדה. לעומת זאת כתוב ב"על הניסים" של חנוכה ש"קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה".

מקשה ר' אשר ויס בספרו "מנחת אשר" מה השוני בין חנוכה להגדה, שבהגדה כתוב קודם הודאה ואח"כ

פסח

הלל, ובחנוכה קודם הלל ואח"כ הודאה?

ועונה שהודאה זה על הנס הפרטי שאתה מודה לקב"ה (בינך לבין ה'), ולעומת זאת הלל זה פרסום הנס לאנשים.

בחנוכה אנו לא מרגישים חלק מהנס אלא רק לפרסם את הנס ולכן כתוב קודם להלל, אבל הפסח חייב אדם להרגיש את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים ולכן כתוב קודם להודות כי אתה חלק מהנס, ואתה צריך להודות בפרטיות ואח"כ לפרסם.

חד גדיא

הגאון רבי יוסף חיים מבבל, בעל "בן איש חי", ביאר בדרך זו את הפיוט "חד גדיא":

אם נתבונן בסיפור המעשה של "חג גדיא", תתעורר מאלוה תמיהה גדולה: אמנם החתול נהג שלא כשורה כאשר אכל את הגדי, אך לעומתו הכלב בהחלט עשה כדין כאשר נשך את החתול הרשע. והמקל שהכהו בן הבליעל הוא, שהרי פגע בכלב שומר החוק והסדר, שרק נקם את נקמת הגדי האומלל, ומעתה האש ששרפה את המקל - יפה עשתה, כך נאה וכך יאה. והמים שכיבוה שלא כדין עשו, ועל כן עלינו לכאורה לומר "ישר כח" לשור ששתה את מי המריבה הללו, ומאידך עלינו להתקומם נגד השוחט, שהניף את המאכלת על צוואר השור הצדיק ושחטו עד שפרחה נשמתו, ובהכרח נגיע לאור כל זאת למסקנה שמלאך המוות, שהמית את השוחט - כדין עשה, ומעתה תתעורר השאלה: מדוע העניש הקב"ה את מלאך המוות? או, אם לנסח זאת ביתר חריפות, לפי הגיון הפיוט, הרי שהקב"ה נהג שלא כהוגן...

אך התירוץ לזה הוא פשוט וברור: אכן פשוט וברור: אכן, לא כהוגן נהג החתול כאשר אכל את הגדי, אולם אין זה מענינו של הכלב להתעבר על ריב לא לו; איש לא מינהו לגואל הדם של הגדי, ועל כן צדק המקל שהיכהו, ולא צדקה האש ששרפה את המקל, וצדקו המים שכיבו את האש, ולא צדק השור כששתה את המים, והשוחט צדק בשחיטת השור ומלאך המוות לא כדין עשה, ונמצא שהקב"ה הענישו כדין, א-ל-אמונה ואין עוול!

וכל זה אינו אלא משל על ענין יציאת מצרים, שהרי גם עליה ניתן להקשות מדוע נענשו המצרים, הרי הקב"ה גזר שעבוד על עם ישראל? אלא, כאשר גזר הקב"ה את השיעבוד, באמרו לאברהם אבינו "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" - לא אמר מי יהיה העם המשעבד, והמצרים הם שבחרו למלא תפקיד אכזרי זה, ועל כן אנו משיבים להם מעין התשובה ב"חד גדיא": השעבוד אמנם נגזר על ישראל, אבל אתם מה לכם שנכנסתם ומיניתם עצמכם לתפקיד המשעבדים? על כך נענשתם!

מי כה' אלוקינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ

"רם על כל גוים ה', על השמים כבודו, מי כה' אלוקינו המגביהי לשבת, המשפילי לראות בשמים ובארץ".

אומר המהרש"א שיש גוים שטוענים שהקב"ה עשה את הארץ ואח"כ הלך לשבת בשמים וזה מה שכתוב "על השמים כבודו". אבל לדידנו, המגביהי לשבת ובכ"ז משפיל לראות בשמים ובארץ.

והראיה - שכאשר מדובר על ישראל כתוב "אלוקינו" זה בבחינת השגחה פרטית על כל אחד ואחד.

מדוע יצאנו ממצרים לפני הזמן (היינו צריכים אחרי 400 שנה של שיעבוד ויצאנו לפני)? ישנן 3 תשובות

פסח

שרמוזות בהגדה:

1) בני עבדו בלילות וכך השלימו את הזמן, שכתוב: "וירא את עניינו - זו פרישות ודרך ארץ" שלא היו עם נשיהם.

2) פרו וירבו וישרצו, שכתוב: "ואת עמלנו - אלו הבנים".

3) קושי השעבוד, שכתוב: "ואת לחצנו - זה הדחק".

4 לשונות גאולה

יש 4 לשונות גאולה: "והוצאתי אתכם ממצרים", "והצילתי אתכם מעבודתם", "וגאלתי אתכם בזרוע נטויה", "ולקחתי אתכם לי לעם".

אומר הנצי"ב שכל לשון מדברת על תקופה אחרת:

והוצאתי - הקב"ה הוציא אותנו מהסבל וזה היה במכת ערוב, שפרעה כבר קורא לישראל "עם" שנאמר: "ולא שילח את העם".

והצילתי - הקב"ה מציל אותנו מעבודתו וזה היה במכת ברד, ששם כבר לא היינו עבדים אלא בני שנאמר: "ולא שילח את בני ישראל".

וגאלתי - הקב"ה גואל אותנו במכת בכורות. ולקחתי - במתן תורה הקב"ה לקח אותנו לעם.

ומדוע לא שותים את הכוס החמישית "והבאתי"? מסביר "אור החיים" הקדוש שבכל ארבעת הלשונות אין שום תנאי והם יתקיימו בכל מצב כי כך הקב"ה הבטיח אבל ב"והבאתי" יש תנאי של "וידעתם כי אני ה'" ולכן זו לא כוס מוחלטת אלא תלויה בתנאי.

חכם מה הוא אומר מה העדות וגו'

רשע מה הוא אומר מה העבודה הזאת לכם וגו'.

ושואלים המפרשים למה ייחס בעל ההגדה את השאלה מה העדות וגו' לבן חכם, והשאלה מה העבודה הזאת לכם לבן רשע.

וי"ל שהנה התורה מציגה (דברים ו') את שאלת "מה העדות והחוקים והמשפטים" בצורה זו, כי ישאלך בנך מחר לאמור מה העדות והחוקים והמשפטים, ואילו את השאלה מה העבודה הזאת לכם מציגה התורה (שמות י"ב) בצורה זו, "והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם", כי יש שני אופני שאלות, יש מי ששואל ומבקש תשובה, ומוכן להקשיב ולקבל תשובה על שאלתו, ויש הצגת שאלה הכוללת כבר תשובה, שהוא אינו שואל אלא אומר וקובע ופוסק.

לכן "כי ישאלך בנך מחר לאמור", זו שאלת בן חכם המחכה לתשובה, אבל כי "יאמרו אליכם בניכם" אין הוא שואל, אלא אומר, הוא קובע בפסקנות את דעתו צורת הצגת שאלתו מוכיחה, כי הוא אינו מוכן לקבל תשובה אחרת מזו שהחליט

פסח

עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו, הגיע זמן קריאת שמע...

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסֻבִּין בְּבֵנֵי בְּרַק וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ הֵגִיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

אפשר לפרש בס"ד הטעם שהזכירו "זמן קריאת שמע", ולא הזכירו שהגיע 'זמן תפילה'. כי בשלמא תפילה שמא יהיה דינם כרשב"י וחבריו דפטורים, כמו שאמרו בגמרא (שבת יא.), אבל הגיע זמן קריאת שמע שהיא מדאורייתא, ובה חייבים גם אלו הפטורים מתפילה וכמ"ש בגמרא שם. והדגישו לומר "של שחרית", כי בשחרית צריך לומר קודם זמירות וברכות, ואח"כ ברכות שלפניה וצריך שהות רב קודם כדי להתחיל ולהספיק.

עוד יש לומר דיש דעות בתנאים הללו אימתי מתחיל זמן קריאת שמע של שחרית (ע' ברכות ט:). דרבי אליעזר אומר משיכיר בין תכלת לכרתי, ורבי עקיבא אומר משיכיר בין חמור לערוד. ע"ש. ואמרו להם תלמידיהם השתא לכל הדעות שלכם כבר הגיע זמן ק"ש של שחרית, היינו שנתאחר הזמן ממה דאית ליה לכל אחד מכם, ובודאי אפשר כבר לקרוא.

לקחת פנינה מהחג

חג הפסח כבר באופק, אוטוטו הוא פורס כנפיו, ובעוד מספר שעות נזכה להסב כבני מלכים סביב שולחן ארוך וערוך. כמובן שביתנו נקי ומצוחצח, אין בו שמץ של חמץ ואפילו לא גרגיר אבק, והניקיון בולט מכל פינה.

אין ספק, עבדנו קשה!!! ניקינו וקרצפנו שטפנו הזענו עמלנו ויגענו במשך ימים רבים ולילות ארוכים, הדרנו שינה מעיננו ותנומה מעפעפנו, השקענו כוחות גוף ונפש מרובים, והכל לכבוד מלך המלכים - אשר ציווה אותנו בתורתו הקדושה על "איסור חמץ". כבנים מסורים ואוהבים קיימנו את מצוותיו, והשקענו על כך את תמצית כוחנו וממוננו ונשמטנו ונשימטנו.

נכון שזה נפלא? אין ספק! ברור שפועלינו הכביר עושה רעש בעולמות העליונים, וכפי שמובא בספרים הקדושים שמי שמזיע על המצוות ומתאמץ לעשות נחת רוח לבורא עולם, "הזיעה" הזאת מאוד חביבה בשמים, ובכוחה למחוק עוונות ולמתק גזירות.

אלא שכעת קמה וגם ניצבה שאלת השאלות, קושייה עזה וחזקה, הקשה יותר מארבעת הקושיות שנמצאים באגדה.

כולנו יודעים שכגודל ההכנות - כך גודל המאורע!

לכבוד מאורע שיגרתי כמו "יום הולדת", משקיעים רק מספר דקות פלוס מע"מ. מכינים שקיות ממתקים, מייצרים איזה כתר משארית של בריסטול, מלבישים את חתן המאורע בגדי שבת וחג, ובזה תמו ההכנות.

בשביל מאורע יותר רציני כמו "בר מצווה", משקיעים קצת יותר. מכינים תפילין, חליפה וכובע, דרשה, עלייה לתורה, סעודת מצווה...

ובשביל מאורע גדול כמו "נישואין", משקיעים עוד יותר. אירוסין, שמלת כלה, חתונה, שבע ברכות, דירה

פסח

למגורים, רהיטים... ככל שהמאורע גדול יותר, כך ההשקעה עבורו גדולה ורבה יותר.

כעת בואו חשבון: חג הפסח הוא החג עם הכי הרבה הכנות. מקרצפים כל פינה, מנקים או מחליפים את מערכת הכלים, משנים את מלאי המזון, את סוג הלחם, את צורת האכילה (בהסיבה), בחג הזה קוראים הגדה מיוחדת, משקיעים בליל הסדר שעות רבות - והמהדרים מאריכים ומפליגים אחרי חצות לילה, טורחים להכין מצות מהודרות, בזמן בית המקדש היה גם קורבן מיוחד שצריך לצלותו על האש ולהכינו לליל החג, אין ספק שעל החג הזה טורחים ומשקיעים "הרבה".

והחשבון מחייב שאם חג הפסח דורש מאיתנו השקעה כל כך רבה, סימן שימיו מבורכים ומיוחדים מאוד - ואגור בתוכם מטען רוחני עצום, ומשום כך נדרשת ממנו מסירות נפש בריבוי ההכנות לחג, כדי להכשיר את עצמנו למפגש עם המָסַעַן הרוחני הגדול שנקרא "פסח".

וכיצד אנו מנצלים את ימי הפסח הנפלאים? מה מעסיק אותנו בזמן המרומם והנפלא הזה? במה אנו מעבירים את ימי החג?

על האש, רכיבה על סוסים, תחרות אופניים, גן חיות ושאר ירקות, זה מה שמעניין אותנו ונמצא בראש מעיינינו.

הגדיל לעשות אחד האנשים, ופעם אחת ביכה את מר גורלו - והכריז באוזני ידידיו בצער: השנה אין חול המועד! באותו רגע נדהמו השומעים מההכרזה המשוונה, ולא הצליחו להבין את דבריו. שהרי "חול המועד" קיים כל שנה, בין אם נרצה ובין אם לא. אם כן מה כוונת המשורר הפייטן והבכ"ן בהכרזתו "שהשנה אין חול המועד"?

השיב להם אותו בכיין: השנה שישי שבת יוצא באמצע חול המועד, וכל הרצף של הטיולים נהרס - והפסדנו בגלל זה יומיים מהחג.

והשאלה המסעירה - מתפרצת ועולה וממריאה וזועקת עד לב השמים: לאחר ההכנה הגדולה והכבירה - ולאחר ליל הסדר המרומם והמקודש, האם זו הפסגה שהגענו אליה?! האם כל עוצמת החג מסתכמת בגן חיות, קייקים, על האש, רכיבה על סוסים, הופעות... היעלה על הדעת לבכות וליילל ולטעון שהשבת "הרסה" לנו את חול המועד?

אין ספק! מותר וצריך וחובה לאחד את המשפחה, לקרב את הלבבות ולמזג את הדעות, ולשם כך לעשות על האש ואת ההנאות למִמָּשׁ ובחוויות לפשפש מבלי להתבייש. אלא שבאותה נשימה חובה גם לזכור ש...

* חג הפסח מכונה "חג האמונה", וכל מטרתו היא להחדיר את האמונה החושית - ולהבעיר את הלבבות באהבת ה' - ולתַדְלֵק את הנשמה למשך כל השנה, ועל כך נאמר כל המרבה הרי זה משובח. וככל שהאדם עִמָּל יותר בנקודה הזו בכל ימי החג, כך החיבור שלו עם בורא עולם "עולה רמה" - והוא ממַצֶּה את תכלית בריאתו, והרווח כולו שלו.

* חג הפסח הוא החג שממנו סופרים 50 יום עד למתן תורה. מתברר שאת היסודות וההכנה למתן תורה - מתחילים לצקת כבר בליל הסדר ושאר ימי הפסח, ובעצם זה מה שיקבע אחר כך את "הקומות הרוחניות" שנוכל לבנות - ואת השפע שנוכל להשיג בחג "מתן תורה".

פסח

* מבואר בחז"ל שביליל הסדר יורדת פמליה של מעלה לכל בית מבתי ישראל, ובורא עולם וכל המלאכים משתתפים איתנו באמירת האגדה ובפרסום השגחת ה', ובאותם רגעים נעשה רעש גדול בעולמות העליונים, כל צינורות השפע נפתחים ואנו מוקפים באורות רוחניים מאוד גבוהים, וזה זמן מאוד מסוגל לישועה - ואפילו לקרב את הגאולה. ומי שמנצל את הזמן הזה כהלכה ומרומם את נפשו וקדושתו, זוכה ומרוויח רווח עצום.

אלא שליל הסדר זו רק "ההתנעה" של החג. אך לאורך כל הנסיעה, לאורך כל שבעת ימי החג, העוצמה הרוחנית הזו נמשכת - והאור הרוחני והשפע הגדול ממשיכים ללוות אותנו, ומי שחכם, מנצל את הזמן הזה לעלייה רוחנית - ולא משחיתו על ההבל והריק.

הסוד והיסוד הזה רמוז גם בשם החג, וכדלהלן:

חג המצות 552 = בגימטריה
זהו זמן איכות - בגימטריה 552

זמן מיוחד ומוצלח מאוד לעלייה
גימטריה 522 (עם הכולל)

זהו אור רוחני וגדול = בגימטריה 552 (עם המילים)

זהו זמן מסוגל לעלייה וחיזוק = בגימטריה 552 (עם הכולל והמילים)

אכן ימי הפסח הם ימים מיוחדים - ויקרים מכל הון וממון שבעולם, וחובה לנצלם כהלכה - ולפתח בהם את "הרוחניות". אלא שזה לא קל ופשוט. יצר הרע מעסיק אותנו בימים הללו "שעות נוספות" - ומרדים לנו את החושים עם טיולים ומפגשים ופינוקים והנאות ובילויים ומאכלים וקשקושים, וכאשר החג יוצא, מתברר שלא לקחנו ממנו שום "צידה לדרך" לחיי היום יום, והתקיים בנו המשפט "כבולעו - כך פולטו".

כמובן שרוב האנשים מתעלים היטב בחג הפסח! בשומן, במשקל, בגזרה, בהנאות, בקניות, במפגשים החברתיים... אך חוץ מזה, רובם לא לוקחים איתם שום מטען רוחני מחג הפסח, והרוחניות שלהם נשארת אותו דבר. האם זה לא פספוס גדול והחמצת המטרה?!

ומה גם שטרחנו רבות על החג הזה. האם לא ראוי שניקח ממנו איזה מזכרת רוחנית שתלווה אותנו הלאה, איזה מטען רוחני קטן שיגרום לנו "לעליית מדרגה רוחנית" גם בימים שלאחר הפסח?

השנה לא נאפשר ליצר הרע לעשוק אותנו! נתאמץ ונתמקד בשלושת הפינים הנפלאים שנעלה כאן, ובמשך שבעת ימי החג נפתח אותם ונתעמק בהם ונאמצם לליבנו. וכאשר יצא החג, הוא לא יחמוק מאיתנו כלעומת שהוא בא, אלא יישארו לנו שלושה מזכרות מתקוות בעזרת ה'.

הפינה הראשונה: חכמנו הקדושים גילו לנו שעם ישראל במצריים שקע ב49 שערי טומאה ומצבו הרוחני היה בכי רע, והוא לא היה ראוי להיגאל. וכפי שמסופר במדרש - שבשעה שיצאו ישראל ממצרים, עמד

פסח

ס"מ המלאך לקטרג עליהם - ואמר: ריבוננו של עולם. הללו עובדי עבודה זרה (המצריים), והללו עובדי עבודה זרה (היהודים). ומה נשתנו אלו מאלו שאתה קורע להם את הים?! (ש"ר פרשה כ"א, א, זוה"ק תרומה ק"ע ע"ב).

ולמרבה הפליאה, למרות הכל - עם ישראל נגאל. ולא סתם גאולה פשוטה, אלא עם גאולה מלאה בניסים ונפלאות "כיד המלך". כיצד זה יתכן?

חכמנו ז"ל גילו לנו את סוד העניין: למרות שעם ישראל היה רדוד ביראת שמים - ושקוע ב49 שערי טומאה - ואפילו נגוע בעבודה זרה, עדיין הוא הקפיד בכל הכוח על שלושת הדברים הבאים: שמם, לשונם, לבושם. ובזכות שלושת הדברים הללו, עם ישראל זכה להיגאל.

(אומנם בחז"ל מובאים מדרשים שונים המבארים "בזכות מה נגאלו אבותינו". אך ראה בפירוש הרב כשר - על ההגדה של פסח, שמביא נוסח ממדרש "במדבר רבה דפוס וונציה" פרשה י"ג, ששם הגרסה "שמם לשונם ולבושם").

1) למרות שעם ישראל היה בגלות ומנותק מכל רוחניות, הוא הקפיד לקרוא לילדיו בשמות יהודיים, והתנזר משמות של גויים.

2) עם ישראל שמר על דיבורו וטהרת לשונו ולא ניבל את פיו במילים מאוסות, ולא דיבר לשון הרע ורכילות.

3) עם ישראל שמר על לבושו הצנוע והעדין, ולא נגרר אחר אופנות השחץ של המצריים, אשר עליהם נאמר "עשרה קבין של טומאה ירדו לעולם - ותשעה נטלה מצריים" (קידושין מט:).

והשאלה נשאלת: אמת, אין ספק ששלושת המעלות הללו חשובות. אך מה כל כך מיוחד בהם - עד כדי כך שבכוחם להביא את הגאולה?

אם נשים לב, נגלה ששלושת הדברים הללו הם "הסמל של הרחוב".

כל מי שפורק מעליו את עול היהדות וזונח את דת אבותיו, שלושת השינויים הראשונים שהוא עושה - זה השינויים הללו. שינוי השם, שינוי הלבוש, שינוי סגנון הדיבור.

אכן רואים היום בחוש ששלושת הדברים הללו הם "המחיצה והחומה" שלנו מתרבות הרחוב, והם עוזרים לנו לשמור על המסגרת הרוחנית שלנו.

כעת החשבון מובן. אמת! הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה. אבל למרות זאת, מגיע לעם ישראל להיגאל! מפני שהוא נבדל מהרחוב ושומר על הגחלת היהודית, ונלחם במסירות נפש על הגבול הדק שבינו לבין הרחוב.

מי שיתבונן בדברים, יגלה שראשי התיבות של "שמם לשונם לבושם" - זה שלל. אכן זהו השלל הראשון שאנו צריכים לקחת מחג הפסח, ואין ספק שאם נלחם בכל כוחנו על צביון הטהרה והגבול עם הרחוב, ונשמור על טהרת שמנו לשוננו ולבושנו, על השלל הזה, בטוח שניגאל לאלתר! זה גם רמז במילים:

שמם - לשונם - לבושם 1184 = בגימטריה
זה מתכון טוב ונפלא לישועה וגאולה 1184 =

זו הפנינה הראשונה שנשתדל בעזרת ה' להפיק מחג הפסח, ונעבוד עליה בכל הכוח, כל שבעת ימי החג.

פסח

הפנינה השנייה: אין ספק שהמצב היום קשה! אלמנות, יתומים, פיגועים, יש מחסור בדירות, בעיות בחינוך הילדים, בשלום בית, בפרנסה, מחלות ואסונות ודמעות זרועות בכל פינה, והרבה בתים בישראל לא מכירים כלל את המילה "שמחה".

זה גם לא סוד שאי אפשר לשקם את כל הצרות שלנו! שהרי גם אם יפתרו את בעיית הגשם, עדיין קיימת הבעיה הרפואית. וגם אם ימצאו פיתרון לבעיה הרפואית, זה עדיין לא פותר את מגפת "התאונות דרכים", את הבעיות עם הפלסטינים, את בעיות הפרנסה... והמציאות מעידה שכל יום רק נעשה קשה יותר ויותר - והצרות רק מתגברות. ומהיכן ניתן לשאוב עידוד וכוח להמשיך הלאה ולהתמודד - ולא להתמוטט?

מחג הפסח! בליל הסדר אנו יושבים וקוראים ומנגנים את המהפך הגדול שעם ישראל עבר - כפי שמבואר בהגדה, אך לא בדיוק שמים אליו לב.

בהגדה מסופר שבתחילה היו אבותינו עבדים ומצבם היה קשה ונורא. מי שמעיין היטב במדרשים, מגלה שעם ישראל עבר במצריים "שואה" איומה! יצקו את ילדיו בתור בלוקים, החליפו עבודות האנשים בנשים, זרקו את הילדים ליאור, פרעה התרחץ כל יום בדמם של 300 תינוקות, המצריים היו שולחים את היהודים לצוד אריות ודובים ביערות - והיו נהנים מכך שרבים מהיהודים נטרפו ביערות על ידי החיות, וזו עדיין לא כל הרשימה השחורה של הצרות שעברו עם ישראל במצריים. נכון שזה מצב קשה?

אנו מדפדפים הלאה בהגדה, ופתאום מגלים "מהפכה"! עשרת המכות, נקמת ה' במצריים, קריעת ים סוף, מתן תורה... בין רגע עם ישראל קיבל עצמאות גשמית מוחלטת - עד כדי כך שכל העמים פחדו ורעדו ממנו, כמבואר בפסוקי התורה (שמות ט"ו ו"ד).

עד כאן כולנו מכירים את ההיסטוריה. אלא שיש פרט אחד קטנטון וחמוד ופצפון, שלא כולם מתבוננים בו.

הגאולה הייתה ברגע אחד! ברגע אחד נהפך המצב מחושך לאור ומעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה, עד כדי כך שאפילו לא היה זמן להכין צידה לדרך - והבצק לא הספיק לתפוח - והפך למצה.

מתברר שאפילו אם המצב קשה ביותר, אם אלוקים רוצה, המצב יכול להתהפך מרגע אחד מקצה לקצה - למרות הנתונים הכי קשים!!!

ומדוע עשה ה' את המהלך הזה? למה הוא הוציא את עם ישראל "בחיפזון" עד כדי כך שלא היה אפילו זמן להתארגן ולהכין כראוי "צידה לדרך"?

בורא עולם העביר לעם ישראל מסר אדיר לדורות: גם כאשר הנתונים קשים ולא נראית שום קרן אור בקצה מנהרת הייסורים, זה לא סותר שברגע אחד המצב יכול להתהפך - ללא כל התראה מוקדמת. ממילא לעולם אין להתייאש, וחובה תמיד לקוות לטוב.

ומי שיתבונן היטב, יגלה שגם המסר הזה טמון בשמו של חג הפסח.

חג הפסח 164 = בגימטריה

חכה, עוד יהיה טוב = ! בגימטריה 164 (עם הכולל והמילים)

ואין ספק שאם נאמץ את הנקודה הזו לחיי היום יום, ונאמין שלמרות הקשיים והייסורים שיש לנו - ישועת

פסח

ה' יכולה לבוא במהירות "כהרף עין", המידע הזה יעזור לנו להמתיק את עול הייסורים וקשיי היום יום, ואיכות חיינו תעלה רמה. זו המזכרת השנייה שניקח מחג הפסח בעזרת ה'.

הפנינה השלישית: במצריים ראו בחוש את ההשגחה הפרטית של בורא עולם לכל אורך הדרך, ובפרט בעשרת המכות - כאשר המכות חבטו במצריים בצורה נפלאה ומתוקה, ומצד שני מעם ישראל לא נפגע אפילו אחד!

וזה מלמד אותנו בחוש שבורא עולם שולט בעולמו ועושה את "הכל", ואין דבר כזה "טבע ומקרה" - אלא הכל זה יד ה'. רוצים לחדד את ההבנה הזו?

ישנו מוצר אלקטרוני שנקרא gps. מדובר במכשיר קטן הנועד לניווט והכוונה ולאיתור כתובות. כותבים על צג המכשיר את הכתובת המבוקשת, והמכשיר מנווט את האדם ומציעד אותו שלב אחרי שלב עד לנקודת היעד.

הידעתם? המכשיר הזה מחזק מאוד את האמונה בה'. כיצד?

ישנו לווין גדול הנמצא בחלל, אשר רואה את מכשיר ה-gps ומדבר איתו. עם הצרפתי הוא מדבר בצרפתית, ועם האנגלי הוא מדבר באנגלית, (ועם החסיד הוא מדבר באידיש), להוא הלווין מורה להסתובב שמאלה ולפנות בכיכר השלישית ימינה, ולהוא הלווין מגלה שיש מצלמה בעוד כמה מטרים, ובאזור אחר הלווין מדבר עם gps אחר ומנווט אותו ומודיע לו שהוא נמצא כבר בכתובת המבוקשת, ואפילו אם האדם טועה ולא מבצע בדיוק את הוראות, הלווין רואה את זה ומיד "תופר" לו מסלול תיקון.

זה כל כך מדהים! במרחק אלפי קילומטרים ניצב לווין בודד, אשר רואה את כולם - ויודע לכווין כל אחד למקום שלו - ולדבר איתו בשפה שלו. מדובר באלפי מכוניות ופקודות, ולמרות זאת הלווין שולט היטב בכל העסק.

עם ההמצאה הזו של ה-gps קל לנו יותר להתחזק באמונה, ולהבין את המשנה שאמרה "עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבים" (אבות ב' א'), ולהפנים שבורא עולם נמצא למעלה ורואה את כולם, והוא מכווין כל אחד לתכלית ולתפקיד שלו - ולא נסתר מעיניו דבר.

במילים ברורות, קוראים לזה "השגחה פרטית". ואת הנקודה הנפלאה הזו צריכים גם כן לקחת מחג הפסח ולהתעמק בה כהוגן, וזה אפילו מרומז בשתי שמות החג:

חג הפסח + חג המצות = 716 בגימטריה
בורא עולם משגיח = 716 בגימטריה

עד כאן למדנו מחג הפסח שלושה נקודות חן נפלאות ומתקוות - אשר ניתן לקחת אותם "כצידה לדרך" לחיי היום יום, ובאמצעותם לנצל את הימים הקדושים הללו כהלכה, עם עלייה רוחנית מתמשכת.

- א) להקפיד על שמם לשונם ולבושם, על ההיבדלות מהרחוב.
- ב) להאמין שישועת ה' כהרף עין ולקוות כל הזמן לטוב - ולהתחזק בביטחון בה' - למרות הנתונים הקשים.
- ג) להפנים שכל מה שקורה לנו זה מתוך "השגחה פרטית".

פסח

ואין ספק שאם נאמץ את שלושת הנקודות הללו בחיי היום יום, אזי כבר אפשר לומר שניצלנו את החג והתרוממנו בו, ולא בזבזנו אותו לריק. מישהו חושב אחרת?

בני מלכים

אך בגלות...

בליל הסדר יושבים אנו כבני מלכים סביב שולחנות ערוכים וקוראים בהגדה את ההיסטוריה המדהימה שלנו, כיצד מאפס גמור לקח אותנו הבוראיד ביד והוביל אותנו עד לפסגה הגבוהה - עד למתן תורה, והכל מתוך אותות ומופתים וידחזקה וזרוע נטויה וניסים ונפלאות שדרכם ראינו את אהבתו העזה אלינו - אהבה עד אין קץ שעליה נאמר "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה ונקרות לא ישטפוה..." (שיר השירים ח' ז', תורה תמימה שם).

אין ספק שזה משמח כליות ומרנין לבבות, ואשריהם ישראל שעושים עסק רציני מליל הסדר ומשקיעים על כך את מיטב זמנם וממונם וכוחם, "אשרי העם שככה לו, אשרי העם שה' אלוקיו" (תהילים קמ"ד ט"ו).

אלא שיש איזו נקודה קטנטונת, אשר חובה על כל יהודי לתת עליה את הדעת בפסח, נקודה שמשום מה נדחת הצידה ולא מקבלת מספיק במהוהד, ואת המחיר על כך אנו משלמים כבר אלפי שנים. מה כוונת המשורר הסופר והמעורר?

אמת, ליל הסדר עובר אצלנו מתוך עלייה רוחנית עצומה, אנו מרגישים בו בכל רגע את החיבוק שבורא עולם מעניק לנו בלילה זה - וכפישמבואר בחז"ל שהשכינה יורדת אלינו לבית וכל המלאכים באים לשמוע איך אנו מספרים את ההגדה ומפארים ומשבחים את שם ה', וברור שאין יהודי שלא חש התרוממות רוחנית עצומה בליל הסדר. אלא שחובתנו לזכור שהעוצמה הזו עדין רחוקה מהשלמות. מדוע?

בזמן שבית המקדש היה קיים זכינו לקורבן פסח... עלייה לרגל... עולת ראייה... שְׁלָמִי חגיגה... השתחוויה המונית לבורא בבית המקדש... באותו זמן כבוד ה' היה מלא בעולם - ואפילו אומות העולם היו מרגישים זאת.

והיום, כל המטען העצום והאדיר הזה התרחק מאיתנו ואנו בגלות ובשבי בגשמיות ורוחניות וכל ליצן וקבצן וצורר וסורר מאיים עלינו להורגנו, ומה שהכי אמור להפריע לנו - זה שהשכינה עדין בגלות.

אך למי זה מפריע? וכי זה בכלל חסר לנו? הרי יש לנו מספיק עיסוקים וידינו עמוסות מעל ומעבר גם בלי קורבן פסח וכל הנ"ל.

אנו עסוקים בניקיון (האבק), בישולים (בנימלכים, לא, (?) קניית אגוזים (וגרעינים ועיתון)... בדורנו זכינו למה שלא היה אפילו בזמן בית המקדש - שטובי הטבחים (והסוחרים) ייצרו עבורנו שקדי מרק, אטריות, בלינצ'ס, קוגל, והכל "כשר לפסח" (עם קמח מצה במקום קמח חיטה). כמו כן אנו עסוקים בטיולים וטלטולים ובלבולים וקשקושים, ומשום כך אין לנו מספיק זמן להתבונן במילים שאנו מוצאים בפסח מהפה בזמן התפילה - מילים נוקבות שחכמנו הכניסו לנו לפה כדי שנתבונן בהם היטב, ואלו הן:

אֶלְקִינוּ וְאַלְקֵי אֲבוֹתֵינוּ, מִפְּנֵי חֲטָאֵינוּ גָּלִינוּ מֵאַרְצֵנוּ... וְאִין אֲנַחְנוּ יְכוּלִים לַעֲלוֹת וְלִכְאוֹת וְלִהְיוֹת שְׂמֵיךְ... בְּבֵית הַגָּדוֹל וְהַקָּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו, מִפְּנֵי הַיָּד שֶׁנִּשְׁתַּלְחָה בְּמַקְדָּשְׁךָ.

פסח

יְהִי כָצוֹן מִלִּפְנֵי ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵינוּ מִלֶּךְ כְּסֵמָן.... שְׁתָּשׁוּב וְתִרְחַם עָלֵינוּ וְעַל מִקְדָּשְׁךָ... וְתִבְנֶהוּ מִהֲרָה וְתִגְדֹּל כְּבוֹדוֹ... הֲרָאנוּ בְּבִגְיָנוּ... וְהִשָּׁב שְׂכִיבְךָ לְתוֹכֵנוּ... וְשֵׁם בְּעֵלָה וְנִרְאָה וְנִשְׁתַּחֲוֶה לִפְנֵיךָ... (מתוך תפילת מוסף של החג)

את המילים הללו אנו פוגשים בכל יום משבעת ימיהפסח - ואנו מצטטים אותם בצורה נפלאה, סוף סוף מדובר "בטקסט עתיק" שתיקנו לנו חכמנו - ואסור לנו להתעלם ממנו. אך מי מאתנו מתבונן בהם? מי קורא אתהמילים הללו עם 100% לב ורגש?

ברשות הקוראים החביבים נעלה כאן עדכון קטןבעניין - עדכון שגילה לנו יהודי ענק, אך לפני כן נקדים כמה מילים כדי להבין מיעומד מאחורי הדברים, כדי שנצליח לעכל היטב את עוצמת דבריו.

לפני 220 שנה בערך נפטר המקובל האלוקי רביאלכסנדר זיסקינד זיע"א בעל מחבר ספר "יסוד שורש העבודה" שהיה יהודיענק למעלה מהשגתו.

מי שעובר קצת על הספר יסוד ושורש העבודה - "מתחיל" להבין מעט מגדולת הרב, ובפרט מי שמגיע לצוואת הרב שנמצאת בסוףהספר, בה כותב הרב לחברא קדישא כך:

והריני גוזר ואומר שלא ידברו עלי (בלוויה) שום שבח כלל, רק את השבח הזה ידברו עלי:

... שאני מעיד עלי שמים וארץ, והיודע תעלומות יודע ויעיד עלי גם כן... שהייתי מאמין באמונת אלהותו יתברך ויתעלה זכרו לעד, ממש כמשה רבינו עליו השלום...

גם שבח זה יאמרו עלי:

שכמה וכמה פעמים ביום בעת שהייתי בטל מלימוד התורה הקדושה, הייתי מקבל עלי אלהותו יתברך שמו ויתעלה.

(מתוך הצוואה הקטנה, סוף חלק ב')

אין ספק שאם הרב הגיע לכזו עוצמה - אזי הואאיש אלוקים מעל השגתו ודבריו מדודים ושקולים בפלס האמת הצרופה וחובתנו לתת עליהםאת הדעת, ובפרט שהרב כתב את הדברים עבורנו.

לאחר הקדמה קצרה זו נצטט את מילותיו הטהורותשל הרב מהם אנו למדים כיצד יש להתייחס לקטע הנ"ל שציטטנו מקודם מתפילת מוסף, וזו לשון הרב.

אחינו בני ישראל, עם קדוש... ראוי ונכון לכל איש הישראלי מעם קדוש ליתן בעפר פיהו ולבכות יומם ולילה על חילול שמו הגדול והנורא בין העמים עובדי עבודה זרה, לכן תקנו אנשי כנסת הגדולה לנו להתפלל על זה בשלוש רגלים...

לכן ראוי... לומר ומפני חטאינו וכו' במרירות נפש מאוד על שמו הגדול 'יתברך שמו ויתעלה' שנתחלל עתה בגלות בין העמים עובדי אלילים... ולהוריד כנחל דמעה על זה.

גם בתפילה "אלוקינו ואלוקי אבותינו מלך רחמן רחם עלינו וכו' ", ראוי לומר במר נפש מאוד... (יסוד ושורש העבודה, שער ט' - הצאן - פרק ז')

פסח

לא יאומן! בחג החירות, למרות שאנו מצווים לשמוח ולזרוח שבעה ימים ולהתלבש כמו נסיכים ולאכול סעודות מכובדות של יום טוב, למרות זאת... גם בזמן הזה ציוו אותנו חכמנו לזכור את חורבן המקדש וגלות וצער השכינה, והרב מגלה לנו שהזיכרון הזה אמור להיות אצלנו חי ועמוק עם הרבה רגש - עד כדי דמעות.

להצטער על שם ה' המחולל בין הגויים, להצטער על כך שהתורה היקרה שלמענה יצאנו ממצרים מונחת בקרן זוית וכל ליצן וחוצפן מנסה להתנגח בה ולומדיה ולמעט ולמזער את לימוד התורה בכל מיני גזירות ומזימות, ואותו ליצן לאהשכיל להבין שהוא בעצם נותן "גול עצמי" לעם ישראל.

שהרי על התורה נאמר "ישראל והתורה והקדושברוך הוא זה דבר אחד" (זוהר שמיני ל"ו ע"א).

וכאשר ממעטים את הקשר של ישראל עם התורה - בוזמנית ממעטים גם את הקשר של ישראל עם הבורא, שהרי זהו משולש אחד. או שכולו מוצקוחזק, או שכולו רפוי ובלוי.

אחר כך מחפשים פתרונות למשבר המים... לצוררהאירני... למגפת התאונות... לכלכלה הלקויה... עושים שמניות באוויר כדי לייעל אתאיכות החיים ומחפשים פתרונות מהגורן והיקב לכל הצרות והמגפות - בו בזמן שהפיתרוןנמצא מתחת לאף [חיזוק הקשר של עם ישראל עם התורה מחזק את הקשר של עם ישראל עם ה', ואם יש קשר חזק עם ה' אזי כל הברכה כבר מגיעה מאליה], ולמרות זאת אנשים מתעלמיםמכך - ואף מעיזים להילחם ולהתנגח בתורה ולומדיה, ועל החורבן הזה צריך לכוון ולבכותולכאוב... לא רק בתשעה באב ויום השואה, אלא בכל יום ויום - ואפילו בחג החירות בחגהפסח, וזו אחת המטרות בתפילת מוסף.

ואםכבר נגענו בנקודה הזו שנקראת "גלות וצער השכינה" - כאן המקום להגדיר מעטאת המושג המעורפל הזה כדי שנבין אותו כהוגן ולא נוציא דבריו מהקשרם, שהרי מדוברבנקודה העלולה לגבול בכפירה.

ובאמת נושא זה טעון ביאור ובירור! שהרי בוראעולם אינו מוגבל. אם כן מה פשר הביטוי "שכינה בגלות" - או "הקמתשכינה מעפר" ושאר לשונות בנוסח זה שמצאנו בחז"ל? ועוד יותר לא מובן, כיצד המצוות והתפילות של האדם מוציאות את השכינה מהגלות?

כמובן ששאלה זו עמוקה עד מאוד ולא ניתן לענותעליה במילה אחת, מה גם שאין לנו אפילו הבנה מה זו "שכינה" - ומדוע פעםמשתמשים בשם "שכינה" ופעם בשם "הקדוש ברוך הוא" ושמות נוספים(והרי זה לא משחקי מילים חלילה - וכמובן שיש לכך הסבר). אך למרות קוצר השגתנובעניינים גבוהים אלו, הסבירו לנו חכמנו את הדבר כך:

בורא עולם הוא טוב מושלם, ומדרך הטוב להיטיב.משום כך ברא הבורא את האדם בעולם - כדי להטיב עימו טובה תמידית ומושלמת.

אך מחמת שמתנת חינוך גורמת לְבוֹשָה אצלהמקבל, לכן נתן הבורא לאדם היהודי לעשות "עבודה" [תורה ומצוות], ותמורתזאת הבורא הבטיח לאדם את כל השפע והברכה כפי שכתוב בפרשת בחוקתי. מצד שני, כאשר האדם לא מקיים את המצוות, אזיהוא לא מקבל את השפע - והמצב הזה נקרא "שכינה בגלות".

שהשכינה רוצה לתת ולהטיב לנו - אך בגלל מעשינו הרעים אנו מונעים ממנה להטיב עימנו, זה אצלה נקרא בחינה של "גלות".

פסח

מצד שני, כאשר אנו נזכרים בצער השכינה ומצטערים על כך שידינו במעל ואנו סיבת הדבר - ואנחנו מתחזקים בתורה ובמצוות, אזי אנו גורמים לחדש את השפע עלינו, וממילא כביכול השכינה יוצאת מהגלות. רוצים להבין יותר עמוק? תפנימו את שלושת הנתונים הבאים:

- 1) זה כנגד זה עשה ה', וכמו שיש צד קדושה אזי יש את הצד השני.
- 2) השכינה הקדושה משפיעה טוב תמידי בלי הפסקה.
- 3) כאשר אנו מקיימים תורה ומצוות, אזי השפע הגדול עובר אלינו. אך בזמן שאנו נחלשים בעבודת ה' - השפע עובר לצד השני, "כביכול השפע נשבה בידם", וזה מה שנקרא "שכינה בגלות".

את הדברים הללו אנו אמורים לזכור ולשנן - ולהפנים את העוצמה "שהבורא" נתן לנו, ולפעול בכל כוחנו להרבות כבוד ה' בעולם ולהאדרת כבוד שמו. זה מה שנקרא "לצפות לישועה" - לישועת השכינה, וזה מאוד עמוק ומבלבל. מדוע?

לפני מספר שנים שוחח יהודי אלמוני עם אחד מגדולי ישראל על המצב המורכב והקשה, הפרנסה הדחוקה, הבריאות הרופפת, הקשיים בחינוכו, ותוך כדי שיחה אמר היהודי לרב: המצב קשה, הצרות סובבות אותנו מבית ומחוץ, אין מנוס... חייבים משיח!

שמע אותו תלמיד חכם את המילים, ואמר: יהודייקר, צר לי לאכזב אותך, אך המשיח שאתה מחכה לו - לעולם לא יגיע!

היהודי עמד המום. היעלה על הדעת לכפור בכזעזעות בביאת המשיח? הרי יש חובה גמורה להאמין שהמשיח עלול להפתיע בכל רגע, וזה גם מעוגן בהלכה. אם כן כיצד יתכן שהרב חולק על זה?

בעוד הוא עומד ותמהה, הוא שומע את הרב ממשיך ואומר:

אמת, המצב קשה, אך צריך לזכור שהמשיח אינו "עובדת סוציאלית"! מלך המשיח לא יגיע בשביל לפתור לנו את הבעיות עם האירנים ולא בכדי לסדר לנו את הכלכלה הקורסת כו', מלך המשיח יגיע רק למטרה אחת. להחזיר את כבוד ה' החסר. נכון שעל הדרך כבר יפתרו לנו כל הבעיות - שהרי אם כבוד ה' שלם אזי הברכה המושלמת מגיעה. אלא שצריך לזכור שזה רק "טיפ" שנרוויח מביאת המשיח, ולא המטרה העיקרית.

המשיך הרב ואמר: המשיח שאתה מחכה לו, משיח עלתקן "עובדת סוציאלית" שיבוא כדי לסדר לכולנו הבעיות, משיח כזה לא יגיע. אך המשיח שאני מחכה לו, משיח שיבוא לרומם את כבוד ה' בעולם, כזה משיח אכן יגיע בעזרת ה'.

עד כאן ניתחנו את החיוב לזכור את חורבן המקדש וצער השכינה והחובה להתחבר לכך עם כל הרגש. אך השאלה נשאלת: כיצד ניתן בכלל לשנות את התמונה ולעצור את הגלות ולקרב את קץ הגאולה?

חכמנו הקדושים גילו לנו "שְׁכַל הַמִּשְׁמַחֲחֵת וְכָלָה - כְּאִילוּ בָנָה אֶחָת מִחוּרְבוֹת יְרוּשָׁלַיִם", מה הכוונה?

חתן - מִשָּׁל וְכִינוּי לְבוֹרָא עוֹלָם. כְּלָה - מִשָּׁל וְכִינוּי לַעַם יִשְׂרָאֵל וְכִפִּי שְׁנֵאמַר "וְאַרְבָּתֶיךָ לִי לְעוֹלָם" (הושע ב' כ"א), שהבורא ועם ישראל משולים לחתן וכלה. אחת מחורבות ירושלים - זהו מִשָּׁל וְכִינוּי לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּמִצְבּוֹ הַנוֹכָחִי. עַל־פִּי הַמִּילּוֹן הַזֶּה הַהִסְבֵּר הוּא כֵךְ:

פסח

מי שמשמח את החתן - את הבורא, "וגם" את הכלה - את עם ישראל, הרי הוא מקדם בכך את בניית המקדש. מי שעושה את המצוות שלבן אדם למקום "וגם" את המצוות של בן אדם לחברו, אזי דרכו מושלמת ונכונה ובכוחו להביא את המהפך הגדול עד לבניין המקדש. אך מי שמקיים רק את המצוות של "בן אדם למקום" ומזניח את המצוות של בן אדם לחברו, דרכו מסולפת - ובעצם כך התחיל החורבן כפי המעשה הידוע עם קמצא ובר קמצא (גיטין"ה ע"ב).

הסבר נוסף למשפט "כל המשמח חתן וכלה - כאילו בנה אחת מחורבות ירושלים".

כל אדם בביתו הוא בבחינת "חתן ומידי" ואשתו בבחינת "כלה", ומוטל עליהם לשמח אחד את השני כל הזמן. כאשר בני הזוג מגיעים לרמה הנפלאה הזו של "משמח חתן וכלה", אזי השכינה שורה ביניהם והם גורמים לקדם את בנין המקדש ולקרב את הגאולה עוד קצת. אך אם חלילה העסק בבית רקוב והקשר עגום ופגום, הרי העיקר חסר מהספר.

לסיכום: מי שמקפיד ומהדר גם בענייני בין אדם לחברו וכבוד הזולת, וכן אם האדם דואג תמיד שכן הזוג שלו יהיה שמח, הרי הוא מרומם את השכינה ומקדם את בניין בית המקדש. ומי לא רוצה להיות שותף בכך?

מסכת 'אבות' בספירת העומר?

נהגו עם ישראל קראו את מסכת אבות בשבתות של ימי ספירת העומר, מדוע קבעו חכמנו לקרוא דווקא במסכת זו?

לשאלה זו תשובות רבות אך אנחנו נעסוק בשתיים מהן:

הרי ידוע שכל ימי הספירה הם הכנה ליום הגדול של מתן תורה ולכן על עם ישראל להתקדש ולהיות ראויים ליום זה יום מתן תורה. ישנם שני סוגי קדושה רש"י פרשת משפטים ד.ה. "קדושים תהיו": "פרושים תהיו...". וזוהי קדושה המתנתקת מחיי החומר שביום יום וכך היא מזדככת ועולה, אך ישנו עוד סוג של קדושה והיא להיות קדושים ז"א לקחת את החיים ולתת להם טעם, תוכן ומשמעות. ומסכת אבות היא ההכנה המתאימה ביותר להגיע לקדושות אלו כי הרי מסכת אבות עוסקת בשני מישורים איך אדם יהיה נעלה יותר - בנו לבין הקב"ה - ומוסרי יותר - בינו לבין כל אחד מישראל שאז בחיי היום יום מגיע לקדושה.

אך ישנה עוד סיבה מדוע אנו קוראים דווקא בתקופה זו את מסכת אבות, הרי ידועה מחלוקתם של חכמי ישראל עם צדוקים בהבנת המושג "ממחרת השבת" הכתוב בספר ויקרא פרק כג פס' יא. מתי הזמן של 'ממחרת השבת'? חכמי ישראל אמרו 'ממחרת השבת' הוא יום לאחר חג הפסח כלומר ביום הראשון של חול המועד מכון שפסח נקרא שבת. ומדוע פסח נקרא שבת מסביר השפת אמת מכון ששבת היא שורש כל הימים היא המקור הרוחני של היקום כולו כמו שאומר האור חיים הקדוש - שבת מלשון לשוב, שיבה אל המקור - שבו אנו מתמלאים אנרגיה לשאר הימים, כך פסח שבו עם ישראל יצא ממצרים והוא השורש הלאומי של העולם כולו, שחג זה הוא המקור של עם ישראל שבו קיבל את הסגולה האלוקית ולכן חג פסח נקרא גם שבת.

ואילו הצדוקים סוברים 'ממחרת השבת' יום לאחר שבת בראשית כלומר תמיד נתחיל לספור את העומר ביום ראשון בשבוע.

ולכן חכמנו קבעו כמה תקנות שיראו את כובד סמכותם כדי שעם ישראל ימשיך להיות נאמן למסורת ולחכמים ולא ח"ו ילך אחר הצדוקים. ואחת מהן קביעת קריאת מסכת אבות בין פסח לשבועות, מכון שכל המסכת הזו היא דברי חכמנו שקבלו במסורת.

פסח

על האריכות בפתיחת המסכת שכולה עוסקת בתיקון המידות מסביר ר' עובדיה מברטנורה, בכוון שמסכת זו אינה מיוסדת על פירוש מצוה ממצות התורה כשאר מסכתות שבמשנה, אלא כולה מוסרים ומדות, ומכוון שגם חכמי אומות העולם חברו ספרים אשר בדו מלבם בדרכי המוסר כיצד יתנהג האדם עם חבירו, לפיכך התחיל התנא במסכת זו משה קבל תורה מסיני, לומר לך שהמידות והמוסרים שבזו המסכתא לא בדו אותם חכמי המשנה מלבם כמו חכמי הגויים אלא אף אלו נאמרו בסיני.

כ"כ אומר הרב קוק, מסכת המוסר שלנו מסכת אבות פותחת ב"משה קיבל תורה מסיני.." ללמדנו שגם דברי מוסר מסיני נתנו.

בחלק השני של המשנה כתוב שהחכמים שקבלו את התורה במסורת ממשנה אמרו שלושה דברים הוו מתונים בדין, והעמידו תלמידים הרבה ועשו סייג לתורה. דברים אלה מסביר רבנו הרב צבי יהודה אלה שלושה דברים יסודיים הקובעים את מנהיגות התורה בישראל, שלושה יסודות, שבהם דאגה לקיום התורה בישראל להיות מתונים בדין, ריבוי ישוב הדעת, לא להיחפז, רבוי התבוננת וריבוי העמקה. מצד אחד להרבות אחדות ומצד שני להרבות מרביצי תורה בישראל ולהרבות תלמידים ולא סתם ללמד תלמידים אלא להעמיד תלמידים שיעמדו בכוחות עצמם, כגדולים שאינם סומכים על שולחן אביהם ועל גבי כל זה עשו סייג לתורה - עשו משמרת לתורה. (הרב צבי יהודה מתוך התורה הגואלת ח"ד עמ' קכב). וזה בא לחזק את תוקף ואחריותם של חכמי וגדולי ישראל בכל ענייני התורה ועם ישראל

משל ונמשל לפסח

שואל המגיד מדובנא: לשם מה היום אנו אוכלים מצה (לחם עוני) הרי אנו עדין שרוים בגלות?

וענה: משל לעשיר שהיה לו מנהג מוזר: כל יום לאחר ארוחה הוא אכל לחם ישן... (מאופש) בשביל לזכור את חיי העוני שהיו לו.

והגיע העת וחזר לעוניו, והגיע לבית עשיר ואכל ארוחה דשנה. ובסוף הארוחה ביקש העני (העשיר לשעבר) לקבל לחם אם עובש.

התפאלה העשיר: עתה אתה שרוי בעוני מה לך ולבקש לחם יבש???

ענה לו: נכון שעתה אני שרוי בעוני אך בזמן שהיתי עשיר הליתי סך של 50,000 זהובים ובעוד חודש יבאו אלי לפרוע את חובם, אם כך, איני אלא עשיר! לכן אוכל אני לחם יבש...

הנמשל: נכון שעתה בני"י שרוים בגלות אבל ההבטחה של ה' לגאולה קימת (לכן אנו כעשירים)

מכת בכורות

הפרשה של יציאת מצרים, כוללת את המצוות של קידוש החודש ועיבור השנה, הקרבת קורבן פסח, מצות מצה ואיסור חמץ, כולל איסורי בל יראה ובל ימצא. אך יציאת מצרים עצמה, היא בעצם מכת בכורות, כמו שנאמר: "ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה, ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים אני ה'". דבר זה מפורש בכמה מקומות, ואנחנו אומרים זאת בתפילת ערבית: "העושה לנו ניסים ונקמה בפרעה, אותות ומופתים באדמת בני חם" זה כל המכות, וממשיכים "המכה בעברתו כל בכורי מצרים ויוצא את עמו ישראל מתוכם לחרות עולם", זאת היציאה בעצמה. דבר זה אינו מובן כל כך, שהרי מכת בכורות היא רק אחת מעשרת המכות, שכולן הביאו בסוף ליציאת מצרים, ומדוע

פסח

היא נחשבת ליציאת מצרים בעצמה?

יתר על כן, הדיברה הראשונה בעשרת הדיברות, שהיא ההתחלה של מתן תורה, "אנוכי ה' אלוקיך" נשענת על "אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". כתוב כאן כי הגילוי של אנוכי ה' אלוקיך, הוא בזה ש"הוצאתיך מארץ מצרים". וכפי שאמרנו כי יצ"מ עצמה, היא מכת בכורות, הרי יוצא, שהגילוי של התורה תלוי בהכאת בכורי מצרים, שכל זמן שהם קיימים אין אפשרות לגילוי התורה. ודבר זה צריך ביאור מה הדבר הנורא כל כך שיש בבכורי מצרים?

על ארץ מצרים נאמר: "כִּגְן ה' כְּאֶרֶץ מִצְרַיִם" (בראשית יג). כביכול, בורא העולם השפיע על ארץ מצרים כל טוב שבעולם. כל דבר טוב אפשרי, ששייך למערכת של העוה"ז, היה במצרים, עד שמצרים הייתה המקום שבו אפשר לממש כל הנאה, שיכולה לעלות על הדעת. עוד מצינו בנבואת יחזקאל (יחזקאל כג, יט), שהמצריים נקראים "אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם". המהר"ל מפרש בספר גבורות ה', כי המצרים נקראים חמורים משום שהם סוד החומר. ההבדל בין חומר לצורה הוא, שהחומר הוא חומר הגלם שממנו יוצרים משהו, הוא השדה הפתוח של האפשרויות ואילו הצורה היא המימוש, ההוצאה לפועל, של אחת האפשרויות שנמצאות בחומר. ככל שיש בחומר מרחב גדול יותר של אפשרויות, כך החומר הוא יותר חומר. החומר של מצרים היה כאומר החומר לכל אפשרות בעולם. "כגן ה' כארץ מצרים", ארץ האפשרויות הבלתי מוגבלות.

מצרים נקראו "בשר חמורים בשרם", כי החמורים נקראים חומר על שם החומר, אין להם שום איכות מסוימת, וכל עצמם הוא עד כמה, שהם מהווים אפשרות לעשות איתם מה שרוצים. הם מוכנים לכל מלאכה, מוכנים לכל דבר, לכל ביצוע. "בשר חמורים בשרם" - הוא דבר חסר צורה בעצם. זאת הייתה צורת החיים של מצרים. להישאר תמיד פתוח לאופציות נוספות. לא מתחייב, לא קובע את עצמו על שום צורה מסוימת, הבשר תמיד פתוח, מוכן, לקבל כל דבר. ובעצם "חרד" מכל ניסיון להיות "סגור" על משהו ח"ו ובכך לאבד את כל האופציות הפתוחות.

מצב זה של חומר לא מוגדר הוא בעצם מצב של: "והארץ היתה תהו ובהו וחושך על פני תהום". תהו - רש"י: "שאדם תוהה ומשתומם" והכוונה היא, שאם נבוא ונשאל מהו הדבר הזה, אזי אין לנו תשובה, כי זהו רק חומר, זו רק אפשרות לכל מיני דברים, אי אפשר להגדירו, לכן הוא נקרא תהו. הנביא ישעיהו אומר, כי זה בדיוק מה שבורא העולם לא התכוון כשברא את העולם, "לא תהו בראה", אלא "לשבת יצרה". ובאמת אחרי: "והארץ היתה תהו ובהו". מיד: "ויאמר אלקים יהי אור ויהי אור". חז"ל מלמדים אותנו כי חמש הפעמים, שכתוב באותה פרשה אור, הם כנגד חמשה חומשי תורה. זאת אומרת, שהתורה היא "ויאמר אלקים יהי אור", זהו הדבר שמוציא מהתוהו, נותן לתוהו צורה. וכפי שאמרנו לעיל התורה כולה תלויה ביציאת מצרים, ממילא מובן כי יצ"מ היא ההפקעה מהתוהו.

אמרנו כי את המציאות שנקראת בכורי מצרים צריכים להכות, לסלק מן העולם וזאת הייתה מכת בכורות. במערכת הזאת של החומר, האפשרויות הבלתי מוגבלות של מצרים, המושג בכור הוא החומר בתוקפו, שהרי הוא הראשון ואין לפניו משהו שמגביל אותו. הוא "שיא" חומר.

כלל ישראל נקרא "בני בכורי" וכן כתוב בכמה מקומות בתורה, שבכורי ישראל הם תחת כל בכור בארץ מצרים. דהיינו, שבכורי ישראל נתקדשו מתוך זה, שבכורי מצרים הוכו ונעקרו מהעולם. והפירוש, שכשהבכורה של מצרים נסתלקה מן העולם, הגיעה זמנה של הבכורה האמיתית, קדושת בכורי מצרים.

החיים הטובים בעולם, נתפסים כחיים כאלה, שמרחב האפשרויות בהן, הוא בלי גבול וכך הוא צריך

פסח

להישאר, כדי שהאדם יוכל לעשות הכל. וכך העולם מתנהל, האדם מממש את האפשרות הזאת, ומיד את האפשרות הזאת, ואחר כך את האפשרות הזאת, ובעצם הוא אינו מתחבר לשום אפשרות, כי מי שמתחבר לאיזו שהיא אפשרות, אזי הוא מפסיק להיות פתוח לכל האפשרויות ולפי דעת העולם הוא מאבד בכך את המרחב הפתוח ואם כך מה זה שווה? זהו מושכל ראשון בכל התרבות של כל העולם כולו וכל העולם כולו חי כך. כמובן, שהדבר הזה הוא חורבן גמור. על זה בדיוק נאמר לא תהו בראה. לא לזה התכוון בורא העולם, כשהוא ברא את עולמו. את זה בדיוק צריכים לעקור ולשם כך באה התורה, להוציא מתהו, לתת לעולם צורה.

אם נבוא ונשאל אדם שהוא יצור של תהו, מי אתה בעצם? אז הוא יענה, שהוא בעצם אפשרות לכל דבר. זאת אומרת, אין בו ובמעשיו שום גילוי שנובע ממציאות עצמית שלו, אלא כולו אדם של מקרים ארעים. אך "לא תהו בראה", בורא העולם לא ברא בריאה, שכל מציאותה היא מקרה, אלא לכל בריאה יש לה נקודה עצמית. מי שהוא אדם בעצם, הרי יש לו נקודה עצמית, שהיא הוא עצמו, וכל מעשיו נובעים מאותה נקודה עצמית.

יציאת מצרים היא ההפקעה מהמהלך של מצרים. החורבן של מצרים, המכות של מצרים, עניינם לקבוע, שנקודת הראשית של כל דבר בעולם, היא נקודת עצם הדבר, שהיא הנקודה שלשמה היא נבראה. כביכול בורא העולם התגלה בכבודו ובעצמו, והתגלו עצמיות הדברים.

במה נהרגו בכורי מצרים? "ועברתי בארץ מצרים וגו', ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, אני ה'". בודאי מבינים, שבורא העולם לא הסתובב עם גרזן והרג את כולם, כתוב "ועברתי בארץ מצרים" ויותר מזה לא כתוב. זאת אומרת, שה"עברתי" הזה בעצמו, ההתגלות של בורא עולם עצמה, פעלה את כל הדברים האלה. "והייתי כל בכור ובכל אלוהי מצרים אעשה שפטים", הכל נמוג, הכל התבטל, הכל הפך לאין, מזה, שבורא העולם, כביכול, התגלה לעולם בכבודו ובעצמו והתגלה המקור האמיתי של כל הבריאה כולה וכי אין מציאות של מקרה, אלא כל מציאות, כל מקרה בעולם נובע מתוך מציאות בעצם. לכן, כל מי שאין לו את הנקודה הזאת, הנקודת העצמית המיוחדת שלו, אלא הוא חומר ללא צורה, אינו קיים יותר. כך נתבטלו בכורי מצרים, בזה גופא הם הוכו.

ולהפך, זהו היסוד של מה שנקרא בכורי ישראל. כי הבכור הוא הראשית, הוא תמיד עצם הדבר וכל מה שבא אחר כך הוא בעצם רק חזרה. קדושת הבכורה נמצאת בזה, שנקודת הבכורה היא תמיד נקודת עצמו של דבר. כשהאדם הוא יצור שהוא בעצם ושואלים אותו מי אתה, מי אתה בעצמך, הוא יודע לענות, אני עצמי הוא זה. אדם כזה כל מעשיו נובעים מנקודה אחת, הנקודה העצמית שלו. התורה לא ניתנת לאדם, שהוא לא אדם בעצם, כי התורה לא ניתנת כאחד המקרים שבעולם, התורה היא היא עצם המציאות. "אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים". שורש כל התורה כולה עומד על יציאת מצרים, כי יצ"מ היא בעצם ביטול התהו. כל זמן שמצרים הייתה שליטה בעולם, אז המציאות הייתה לא להיות אדם בעצם, רק אוסף של מקרים. רק כאשר המציאות הלא עצמית הזאת מתבטלת, אז מתגלה המציאות העצמית, ה"ויאמר אלקים יהי אור" מפקיע מהתהו.

האוכל שאנחנו אוכלים, שממנו אנחנו יונקים את חיותנו ואשר הוא האוכל היחידי שהוא אוכל בעצם, הוא המצה. רק דגן ומים. כל יתר הדברים שייכים להבליים של העוה"ז, התפיחה, הטעמים השונים, הכל בא מבחוץ, אינו נובע מעצם הדבר. בזמן שאנחנו יוצאים ממצרים, אנחנו חייבים להיות עצמיים, לאכול בעצם, ולקבל תורה בעצם. חמץ, הדבר שאינו בעצם, חייב להיות מחוץ למציאות, חייבים לסלק אותו החוצה, אסור שהוא יהיה ברשותנו ואפילו אסור לראות אותו, כי הוא שייך לאותה מערכת מציאות, שמצרים מייצגת. האוכל שהוא חלק מעצם קיומנו ובלעדיו אנחנו לא יכולים לחיות, חייב להיות מתאים למציאות

פסח

האמיתית שלנו, חייבים לאוכל מצה, אוכל בעצם.

זאת היא הפרשה של יצ"מ. כל גאולה שאנחנו מצפים לה, אנחנו תמיד מצפים ל"הן גאלתי אתכם אחרית כראשית" (סידור התפילה). אנחנו מצפים ל"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". הסיכוי שלנו לגילוי הזה, הוא רק עד כמה שאנחנו נצרף את עצמנו לגאולת מצרים. לחיים עצמיים, עם צורה ומהלך. עיקר העבודה בחודש ניסן הוא בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא (בעצמו) יצא (והרמב"ם מוסיף יצא עתה) מתחת יד מצרים, משעבוד מצרים - אנחנו כעת יוצאים.

ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא

מקשים הראשונים הרי פשוט שהקב"ה מקיים הבטחתו ומה הרבותא שאנחנו משבחים ששומר הבטחתו? והביאור בזה שזה הולך על ההמשך שהקב"ה חישב את הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו בברית בין הבתרים כמו שנאמר: "ויאמר לאברהם ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול". כלומר שמלבד מה שהקב"ה הבטיח הוא עשה לנו טובה מיוחדת בכך שחישב את הקץ מזמן לידת יצחק אף שזה לא היה כלול בעצם ההבטחה וכן הרכוש גדול שקיבלו ביציאת מצרים אינו חלק מההבטחה וכמו שיתבאר. וע"ז אנו מודים באופן מיוחד.

במסכת ברכות (ט, ב): "דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואישה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב" אין נא אלא לשון בקשה, אמר לו הקב"ה למשה בבקשה ממך לך ואמור להם לישראל, שאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב כדי שלא יאמר אותו צדיק, ועבדום ועינו אותם קיים בהם, ואחרי כן יצאו ברכוש גדול לא קיים בהם. אמר לו: הלואי שנצא בעצמנו. משל לאדם שהיה חבוש בבית האסורים והיו אומרים לו בני אדם מוציאים אותך למחר ונותנים לך ממון הרבה, אמר להם: הוציאוני היום ואיני מבקש כלום". שואל הגר"א: מה זה שלא יאמר אותו צדיק, וכי בלי זה ד' לא צריך לקים את הבטחתו? ועוד, שאין המשל דומה לנמשל, כי במשל אומרים לאסיר שיצא מחר ויקבל מתנות, והוא מעדיף לצאת מיד בלי כלום, ובנמשל - הקב"ה אמר לישראל שיצאו מיד ועוד יקבלו רכוש גדול.

ועונה הגר"א, שהגאולה השלמה לא הייתה אלא על ים סוף, ששם המצרים נידונו כנגד כל מה שעשו לישראל, כמו שכתוב "כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו" וכנגד זה טבעו בים, וזוהי הגאולה השלמה. מה שאין כן יציאת מצרים, עדיין לא הייתה הגאולה השלמה, אלא רק תחילת התהליך. ולכן ההבטחה של ד' "ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" לא דברה על יציאת מצרים אלא על קריעת ים סוף, וכמו שכתוב "גדולה הייתה ביזת הים מביזת מצרים". רק שמא יחשוב אברהם אבינו שיציאת מצרים היא הגאולה, ויתפלא מדוע אין הקב"ה מקים הבטחתו, על כן ד' אמר להם שישאלו וכו'. אבל באמת, הגאולה השלמה והרכוש יהיה על ים סוף. ובזה מובן המשל שישראל אמרו שאינם רוצים לא את הרכוש ולא את הפחד מרדיפת פרעה, ועדיף להם שיציאת מצרים היא תהיה הגאולה השלמה, אפילו שלא יקבלו כלום. עד כאן דברי הגר"א.

ניתן להוסיף על דבריו, שאפשר לבאר את הפסוק "וגם את הגוי אשר יעבדו דן אנוכי ואחרי כן יצאו ברכוש גדול" בשני אופנים:

א' הגוי יקבל את עונשו על מה שעשה, וישראל יקבלו פיצוי על צערם שיצאו ברכוש גדול.

ב' היציאה ברכוש גדול היא בעצמה חלק מהעונש של הגוי, שבנוסף על העונש יפסיד את רכשו.

וכיון שיש לדיבור של ד' שתי משמעויות, ד' קיים את שתיהן, שגם קיבלו ממון ביציאת מצרים - כפיצוי על

פסח

עבודתם, וגם בקריעת ים סוף - כחלק מהעונש של המצרים שאבדו את ממונם. וזה מה שאומרים בהגדה "ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא... וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנוכי וכו'", שברור שהקב"ה מקיים את הבטחותיו, אבל כיון שיש כמה משמעויות לדבריו הוא מקיים את כל המשמעויות.

וזוהי הכפילות שאומרים פעמיים 'ברוך'.

עוד מתבאר לפי דברי הגר"א שעשרת המכות לא היו עונש למצרים על השעבוד אלא רק נסיון לשכנעם להוציא את ישראל [והכבדת הלב הייתה כדי לאזן את כח בחירתם] ואת עונשם קבלו על ים סוף. ולכן אומרים הלל בליל הסדר ולא בליל שביעי של פסח כמבואר במגילה י'. שאין הקב"ה שש במפלתן של רשעים, אך ליל הסדר אינו זמן מפלתם אלא זמן גאולתנו.

חודש ניסן

האדמו"ר רבי יצחק מבוהוש באר באופן נפלא, מדוע נקרא חודש זה חודש "ניסן", ואם נקרא כך על שם הנסים שארעו בו, ישלקראו לו "נס" או "נסים", אך למה "ניסן"?

והנה על הפסוק בפרשת וילך (דברים ל, יב-יג): "כי המצוה הזאת... לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ויקחה לנו וישמענו אותה ונעשנה, ולא מעבר לים היא", אמרו חז"ל (ערובין נה, א): "ולא מעבר לים היא - לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרים" - התורה לא נמצאת אצל סוחרים ואצל התגרנים.

וקשה לכאורה, שהרי ידוע על הרבה גדולי תורה שעסקו במסחר למחייתם, כגון בעל ה'חיי אדם' שהיה סוחר, ומדי שנה היה נוסע ליריד, ועם כל זאת היה תלמיד חכם עצום, וגם בדור האחרון, הרב מטשיבין, רבי דב בעריש וידנפלד זצ"ל, רק בגיל מבגר יותר, כשירד מנכסיו, נאלץ לקבל על עצמו את על הרבנות, אבל עד אז היה סוחר, ועם כל זאת היה מגדולי אדירי התורה.

מהי, איפא, כונת חז"ל שאת התורה הקדושה "לא תמצא לא בסחרנים ולא בתגרנים"?

התשובה היא, שהנה בפסוק כתוב: "כי תראה חמור שנאך רובץ תחת משאו וחדלת מעזב לו, עזב תעזב עמו" (שמות כג, ה) - אם אדם רואה את חמור שונאו רובץ תחת משאו, הוא חייב לעזר לו לפרק ולטען. ואמרו חכמים בגמרא (בבא מציעא לג, א) שכל זה בתנאי שהוא רובץ, אבל אם הוא רבצן - הרי שפטורים מלעזר לבעליו.

מה ההבדל בין רובץ לרבצן? רובץ הכוונה שקרה פעם אחת שהוא רבץ תחת משאו, ואז מצוה לעזור לו. אבל רבצן הוא חמור שכבר תש כוחו, הוא כל היום רובץ. במצב כזה אין מצוה לעזר לבעליו, אלא אומרים לו להחליף חמור.

מעתה מדויקת היטב לשון רש"י שלא תמצא את התורה בסחרנים, ולא כתב סוחרים, כי אכן סוחר יכול להיות תלמיד חכם. הוא צריך פרנסה, ולכן הוא נוסע ליריד לעשות מסחר, אבל הוא עושה את מלאכתו עראי ואת תורתו קבע, ואז שני הדברים מתקיימים בידו, כמו שאמרו חז"ל (ברכות לה, ב) על דורות הראשונים. אבל "סחרן" הוא יהודי שכלו שקוע במסחרו. כשהוא אוכל הוא סוחר, כשהוא שותה הוא סוחר, כשהוא ישן הוא חולם על המסחר, הוא כל הזמן סוחר. אצלו לא תמצאתורה!

לפיזה באר רביישראל מרז'ין את נוסח התפלה ביום כפור: "כי אתה סלחן לישראל, ומחלן לשבטי ישראל בכל דור ודור" - אתה, רבונושל עולם, לא סולח ומוחל באפן חד פעמי, אלא סלחן לישראל ומחלן לשבטי

פסח

ישרון בכל דור ודור, פעולה מתמשכת.

[ואגב אורחא: לפי זה "למדן" הוא לאו דוקא זה שיודע להתפלפל ולהתנצח בלימוד, אלא זה שלומד כל הזמן.]!

שבת הגדול

מדוע נקראת שבת זו "שבת הגדול"? מצינו בזה כמה וכמה טעמים:

א. מובא בטור, בשבת זו ארע הנס הגדול של: "משכו וקחו לכם צאן למשפחתיכם ושחטו הפסח" (שמות יב, כא), שהרי פסח מצרים היה ביום חמישי, ועשירי בניסן חל בשבת וכל אחד מישראל לקח אז שה לפסחו, והיה בזה נס גדול, כי המצרים ראו שישראל נוטלים את אלהיהם לשחיטה ולא יכלו לומר להםדבר.

ב. על שם הנאמר בהפטרה של שבת זו (מלאכי ג, כג): "הנה אנכי שלח לכם את אליה הנביא לפני בוא יום ה' הגדול והנורא".

ג. ה'ראשי בשמים' באר: הרי שבת זו היא זכר ל"משכו וקחו לכם צאן". ואמרו חז"ל: "משכו" ידיכם מעבודה זרה, "וקחו לכם צאן" להקריב. מי היה הראשון שנלחם בעבודה זרה? אברהם אבינו ששבר את פסילי אביו. וחז"ל (מסכת סופרים כא, ט) הרי כנו את אברהם אבינו "האדם הגדול בענקים", לכן לשבת זו שבה משכו ידיהם מעבודה זרה והלכו בדרכיו של אברהם אבינו, "האדם הגדול בענקים", קוראים "שבת הגדול".

ד. ה'שפת אמת' כתב לבאר, שעד לזמן יציאת מצרים השבת היתה רק "זכר למעשה בראשית", אבל מיציאת מצרים ואילך נתווספה לשבת עוד מטרה, והיא להזכיר את נסי מצרים, ולכן היא כעת גם "זכר ליציאת מצרים". נמצא, שמעתי גדולה יותר מצותהשלשבת, והינו "שבת הגדול"...

ה. ה'פני מאיר' באר: הצדוקים טענו שספירת העומר מתחילה "ממחרת השבת", כלומר ביום ראשון בשבת. ורבתינו הקדושים קבלו מהר סיני שהכוונה למחרת יום טוב ראשוןשל פסח -ט"ז בניסן.

ליום השביעי בשבוע אנו קוראיםתמיד "שבת בראשית", אך השבוע תהיה לנו עוד שבת, אבל לא ממש שבת אלא יום טוב, מעין שבת קטנה. לכן השבת הראשונה היא "שבת הגדול", דהינו שבת בראשית, וזהו כדי להוציא מלבם של צדוקים.

ביעור חמץ

מובא בגמרא במסכת פסחים שיש שלושה אופנים לבער את החמץ:

1. על ידי שריפה.
2. על ידי שמפזר וזורח לרוח.
3. על ידי שמטיל בים.

אומר על זה החתם סופר, שניתן לראות רמז לכך בעונש שניתן למצרים:

פסח

1. "וישקף ה' אל מחנה מצרים בעמוד אש"
2. וילך ה' את הים ברוח קדים עזה"
3. וינער ה' את מצרים בתוך הים".

"ואילו לא הוציאנו ממצרים"

שואל על כך הרב מבריסק: מדוע בעל ההגדה כל כך בטוח בכך שאם הקב"ה לא היה מוציאנו ממצרים אז, היינו נשארים עבדים לפרעה עד עצם היום הזה? הרי ברור שברבות השנים עם התפתחות הדמוקרטיה לא היינו נשארים עבדים במצרים.

והוא משיב על כך, שבאמת נכון הדבר שהיינו משתחררים באיזשהו שלב משיעבוד מצרים, אבל אותו רק שיחרור פיזי ואילו מבחינה רוחנית היינו נשארים עבדים לפרעה ולמצרים - שיחרור היה לדתם.

הרוב לא קובע

הבן של ביל גייטס נסע ללמוד באוניברסיטה בצרפת, כעבור שבוע שלח מייל לאביו: "הכל פה נהדר והחברים מקסימים. אבל אני לא מרגיש בנוח להגיע לאוניברסיטה במרצדס ספורט, בזמן שכל חבריי מגיעים ברכבת."

למחרת קיבל חזרה מייל מאביו: "בסדר, העברתי לך עוד 50 מיליון לחשבון. קנה לעצמך רכבת..."

רגע לפני יציאת מצרים, נצטוו בני ישראל על שחיטת קרבן הפסח וקיבלו הוראות מדויקות לעשייתו. כשמסיימת התורה את הציווי על קרבן הפסח מגיעה מצוה לשמר קרבן זה לדורות עולם (שמות יב, יז): "ושמרתם את המצות... ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חוקת עולם."

כותב על כך רבי ברוך ממז'בוז' חידוש נפלא: הדרך שבה מנהיג אלוקים את העולם מתווה קו אחיד כמעט ללא יוצא מן הכלל, צריכים לעשות תשובה כדי להתחרט על עוונותינו ורק אז נקבל את מחילת השם על מעשינו הלא טובים. כמו שאמרו חז"ל: "פתחו לי פתח כחודו של מחט ואני אפתח לכם פתח שיהיו עגלות וקרונות נכנסים בו."

בשונה מכלל זה ניצב חג הפסח במעלתו המיוחדת.

אין צורך בעשיית התשובה קודם להארה הגדולה שנקבל, אלא כאן: "ופסח ה' על הפתח - " מפרש רבי ברוך " - ופסח ה', בפסח, ידלג הקב"ה מ"על הפתח" שאותו אנו צריכים לפתוח בלבנו לשם עשיית התשובה, ונזכה להארת החג העליונה אפילו בלי לעשות דבר. לכן מוגדר החג בתורה כ"חוקת עולם" - אין טעם שאנו מבינים מדוע בפסח הקב"ה מתנהג עימנו לפנים משורת הדין.

אם נתבונן מעט בלשונות הציוויים - הן בקרבן פסח והן בשאר מצוות חג הפסח שנאמרו במצרים - הם ניתנו לעם ישראל בלשון רבים. לעומת זאת, בשבת חול המועד פסח נקרא בתורה בפרשת כי תשא, שם נשנה הציווי על פסח בשני מקומות בפרשה זו. מעניין לציין שהציוויים כאן נכתבו בלשון יחיד: "את חג המצות תשמור" (שמות לד, יח), "לא תשחט על חמץ דם זבחי ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח" (שם כה).

פסח

ברור הדבר שרצתה התורה ללמדנו בין השיטין פרט נוסף למתבוננים, מהו?

אולי ניתן לומר, ושוב, רק אולי ניתן לומר, שהתורה רוצה להזהירנו מפני השאננות. אמת שחג הפסח שונה משאר חגי ישראל וכולם זוכים לקבל את קדושת הלילה באם ישמרו על מצוותיו, אף על פי שלא התכוננו אליו כראות. לכן כשהציווי היה בלשון רבים, נדרשו ישראל רק לקיים את מצוות החג ללא הכנה שדורשת תשובה מיוחדת, וחץ מהמעשים הפיזיים שנדרשים לצורך החג: ביעור החמץ, קרבן הפסח, מצות ומרור וכו', אין צורך בהשקעה נוספת.

בכל זאת, אתה כאדם פרטי נדרש להשקיע יותר מן הכלל. "את חג המצות תשמור" ותתכונן אליו בהידור רב, אל תחכה שהקב"ה יבוא ויערה עליך רוח טהרה ממרום כי אתה עלול להפסיד מעלות רוחניות. לכן כפלה התורה את ציוויה שנית באותה פרשה, ודווקא בלשון יחיד כאמור, כי אין זו הוראה לרבים:

"לא תשחט על חמץ [שבלב] דם זבחי", משום שכאדם בודד אתה יכול לפעול יותר מהכלל. "ולא ילין לבוקר זבח חג הפסח", אל תחכה לבוקר חג הפסח ששם כבר תהיה אחרי הקדושה שקיבלת מאלוקים בליל הסדר, כאשר בעבודה עצמית קודמת - תקבל הרבה יותר.

לא פעם אנו שומעים על חומרת הדבר שבפרישה מן הציבור, ועל כך שחשוב לתמוך במעשיו הטובים של הכלל ולחזקו מן הנקודה הפרטית שלנו. אך חשוב לעשות סדר בדברים ולהבהירם: במידה ותוכל לפעול יותר טוב מן הכלל בצורה פרטית, באופן שלא יפגע בציבור ולא יבלוט, מותר לך לעשות יותר מהנדרש מכלל הציבור למען טובתך הפרטית.

אם ניקח את גדולי ישראל כדוגמה רוחנית: נחשוב לעצמנו מה היה מתרחש אילו חלילה החליטו צדיקי הדור בקטנותם, לעבוד את ה' כמו "כולם" ולא להקשיב לכוחות הנפש שדרשו מהם יותר? בוודאי שהיינו מפסידים הנהגה רוחנית נעלה.

ובמישור הגשמי-כלכלי: אותו הדבר היה קורה אילו החליטו כל בעלי המעוף והיזמות לעבוד כשכירים, ולא להשקיע בפרויקטים כלכליים שדרשו מאמץ יתר וסיכון לא מבוטל. אז אולי שווה להעדיף את המרצדס המהירה מהרכבת שבה נוסעים כולם...

בחג הפסח, חג החירות, אנו מקבלים הוראה מתורתנו הקדושה לא להיות "כבולים" להרגלי הציבור בשעה שאנו יכולים לפרוש כנפיים לעבר חירותנו הפרטית.

חיוב נתינת קמחא דפסחא

החובה לתת "מעות חיטים" ובארמית "קמחא דפסחא" מובאת ברמ"א בסימן תכ"ט:

"מעות חיטים. מנהג פשוט בבל קהילות ישראל לגבות "מעות חיטים" ולחלקם לעניי העיר לצורך הפסח".

נביא שני סיפורים על תבונתם של מנהיגי הדור הקודם:

רבי חיים מצאנז זצ"ל ורבי מנדלי מליסק זצ"ל. כיצד העבירו את המסר לקהילה שעמדו בראשה על

פסח

מעלת וחשיבות המצווה של הנתינה לעניים בערב פסח...

כשהצדיק רבי חיים מצאנז היה בשנותיו האחרונות, הוא עלה שנה אחת לשאת את דרשת שבת - הגדול, פנה אל קהל עדתו בבית הכנסת ואמר: "דרכם של הרבנים לפתוח דרשה זו בקושיה על הרמב"ם מהלכות הפסח, ולאחר מכן להשיב עליה על-ידי פלפול חריף.

בנעורי, כשכוחי היה במותניי, הייתי גם אני עושה כן, אך עתה זקנתי ואין בידי לדרוש כך.

"אומר איפוא רק זאת: הרמב"ם פוסק שבלייל הסדר מצווה לאכול מצות ולשתות ארבע כוסות, ושאפילו עני שבישראל המחזר על הפתחים חייב לקיים מצוות אלה.

ועל זה יש לי קושייה גדולה ועצומה - הכיצד יוכלו העניים, שאין בידם פרוטה, לקיים מצוות אלה? קושיה גדולה היא, ואין בידי תירוץ.

אך לא אזוז מכאן עד שתשיבו עליה אתם"...

הבינו הנוכחים את הרמז ותרמו ביד נדיבה ל"מעות-חיטים" עבור עניי-העיר...

"סיפור לערב פסח":

רבי מנדלי מליסק זצ"ל אף הוא דרש בשבת הגדול באוזני הציבור והעביר את המסר בצורה דומה אך קצת שונה.

פנה הוא אל הקהל הרב ואמר: "כפי שאתם יודעים, נוהגים הרבנים בדרשותיהם בשבת הגדול לתרץ קושיה חמורה ברמב"ם. ובכן, גם אני רוצה לעשות כך". וכאן הוא הציב לנוכחים דילמה:

כפי שידוע לכם, "הרמב"ם פוסק, שכל יהודי חייב לאכול מצה בפסח. ובנוסף פוסק הרמב"ם שאסור לגנוב.!

נשאלת אפוא השאלה:

מה יעשו העניים שאין להם במה לקנות מצות לפסח, וגם אינם רוצים לעבור על איסור גניבה?!

אלא התירוץ הוא:

שכל תושבי העיר חייבים לדאוג לעניים שיהיו להם מצות בפסח וכן שאר צורכי החג. ובזה אם כן מתורצת הסתירה בין שני פסקי הרמב"ם"...

מיד התנדבו כולם לסייע למשפחות הנזקקות...

פסח

כמה מכות לקו המצרים, למה אני צריך לדעת? (ט"ו)

רבי יוסי הגלילי אומר: מבין אֶתֶּה אומר שֶׁלְקוֹ הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם עָשָׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת? בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר? וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטָמִים אֶל פֶּרְעֹה: אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא, וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר? וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְיָ בְּמִצְרַיִם, וַיִּירָאוּ הָעָם אֶת יְיָ, וַיֹּאמְרוּ בְּיָי וּבַמֶּשֶׁה עֲבָדוּ. כִּמָּה לְקוֹ בְּאֲצַבֵּעַ? עָשָׂר מִכּוֹת. אָמור מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ עָשָׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת. רַבִּי אֶלְיעָזֵּר אוֹמֵר: מִבֵּין שְׂכַל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הֵיטָה שֶׁל אֲרֻבַּע מִכּוֹת? שְׁנָאֵמֵר: וְשֶׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה, מְשַׁלַּחַת מִלְּאֲכֵי כָעִים. עֲבָרָה - אַחַת, וְזַעַם - שְׁתֵּים, וְצָרָה - שְׁלֹשׁ, מְשַׁלַּחַת מִלְּאֲכֵי כָעִים - אֲרֻבַּע. אָמור מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ אֲרֻבַּעִים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ מֵאֲתַיִם מִכּוֹת. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: מִבֵּין שְׂכַל מִכָּה וּמִכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם הֵיטָה שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת? שְׁנָאֵמֵר: וְשֶׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ, עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה, מְשַׁלַּחַת מִלְּאֲכֵי כָעִים. חֲרוֹן אַפּוֹ - אַחַת, עֲבָרָה - שְׁתֵּים, וְזַעַם - שְׁלֹשׁ, וְצָרָה - אֲרֻבַּע, מְשַׁלַּחַת מִלְּאֲכֵי כָעִים - חֲמֵשׁ. אָמור מַעֲתָה: בְּמִצְרַיִם לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתַיִם מִכּוֹת.

למה ההגדה דנה בזה בכלל מה אכפת לי כמה מכות לקו המצרים במצריים?
תשובה כתוב:

"כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני יהוה רפאך" ה' הבטיח שכל עוד עם ישראל יעשה הישר בעיניו הוא לא יקבל את מכות מצריים.
שיהיה חג שמח וכשר.

ולא תטמאו בהם - ונטמאתם בהם (יא, מג)

איך יתכן לעבור בארובה ולהישאר נקי

היצר הרע סובב כזבוב טורדני, רובץ על דלתי הלב ומפתה, דלתי התיבה אינם נעולות והפיתוי גדול. האדם קטן ומלחמותיו גדולות והוא שואל את עצמו: מה כבר יזיק ראייה אחת, או דבר אחד של טומאה? אותי זה לא יקלקל! אבל זו טעות, טעות מרה שהמחיר עליה רח"ל נורא נוראות...

הסיפור הבא אותו סיפר אחד הרבנים יבהיר את הרעיון היטב: מעשה היה בכומר שפגש את אחד מיהודי העיירה וביקש ממנו ללמדו גמרא, השיב לו היהודי, "דומני שלא תבין את לימוד הגמרא". לאחר שהכומר הפציר ביהודי, החליט זה האחרון לערוך לו מבחן מקדים. "שני אנשים נופלים דרך ארובה, אחד יוצא מלוכלך והשני נקי, מי מבין שניהם הולך להתרחץ?" שאל היהודי. "פשוט מאוד, המלוכלך יתרחץ והנקי לא".

אמרתי לך שלא תצליח להבין, עונה לו היהודי, בדיוק להיפך - הנקי מסתכל על המלוכלך, חושב שגם הוא מלוכלך והולך להתרחץ ואילו המלוכלך מסתכל על הנקי וחושב שגם הוא נקי ואינו הולך להתרחץ...

"שאל שאלה אחרת" - הפציר הכומר. "טוב, שני אנשים נופלים דרך ארובה, אחד יוצא מלוכלך והשני נקי, מי מבין שניהם הולך להתרחץ?" פשוט מאוד עונה הכומר, "הנקי מסתכל על המלוכלך, חושב שגם הוא מלוכלך והולך להתרחץ, ואילו המלוכלך חושב שהוא נקי ולא הולך להתרחץ".

"שוב טעית!" אומר היהודי, "אמרתי לך שלא תבין, הנקי מסתכל במראה, רואה שהוא נקי ולא הולך להתרחץ, ואילו המלוכלך רואה שהוא כן מלוכלך והולך להתרחץ".

פסח

"אבל לא אמרת שיש שם מראה- "? התגונן הכומר.

"זה מה שאמרתי לך, אתה לא יכול להבין, לפי הגמרא צריך לחשוב על כל האפשרויות". הכומר נאנח ומבקש שאלה נוספת.

"פעם אחרונה" - אומר היהודי ושואל, "שני אנשים נופלים דרך ארובה, אחד יוצא נקי והשני מלוכלך, מי הולך להתרחץ?"

"זה נורא פשוט" - מחייך הכומר, "אם אין שום מראה - הנקי מסתכל על המלוכלך, חושב שגם הוא מלוכלך והולך להתרחץ, המלוכלך לעומת זאת מסתכל על הנקי חושב שגם הוא נקי ולא הולך להתרחץ. אם יש שם מראה - הנקי מסתכל במראה, רואה שהוא נקי ולא הולך להתרחץ, המלוכלך מסתכל ורואה שהוא מלוכלך והולך להתרחץ".

אמר לו היהודי, "אמרתי לך, שדומני שלא תצליח להבין, תסביר לי איך יכול להיות ששני אנשים יפלו דרך ארובה - אחד יצא מלוכלך והשני נקי...!?"
אי אפשר להתעסק בבוב, להיכנס לארובה מפויחת, מבלי להתלכלך, משהו מהלכלוך דבק בך, בבגדיך. גם אם תזהר, ותאמר אני יודע לשמור על עצמי.

זהו מחויב המציאות, מי שלא נזהר במאכלות אסורות, או מראיות אסורות, מי שקורא מאמרים פסולים, מי ששומע משפטים, ומילים מהרחוב. משהו דבק בו מכל זה. נשמתו הטהורה, מוכתמת. ואיננה יכולה להיות כלי קבול לתורה ויראה הקדושה.

אין הדברים אמורים רק במגע עם הטומאה עצמה, אלא גם במגע עם אנשים טמאים, שלכן הזהירו חכמינו זכרונם לברכה להתרחק מחברים רעים, ואל יאמר האדם וכי מה יכולים כבר חברים מבחוץ להשפיע עלי, ואולי אני הוא זה שישפיע עליהם, וכו' וכו' וכו', טענות ומענות מבית מדרשו של היצר הרע.

על כך סיפר רבינו הבן איש חי רבינו יוסף חיים זצ"ל. מעשה באדם שהתגורר בעיר שאנשיה לצים ומושחתים, קלים ופוחזים. משהגיעה בתו לפירקה עלה אל הישיבה בעיר הגדולה, ובחר באחד ממצויני התלמידים כחתנו. קצב לו מזונות על שולחנו, והכין לו חדר מלא ספרים. אמר לו: "דע לך שהעיר מושחתת ואנשים רשעים, אל תתחבר איתם. הסתגר בחדרך, ועסוק בתורה!"

קשתה ההתבודדות על החתן. אמר לחותנו: "התורה נמשלה לאור, ומעט מן האור דוחה הרבה מן החושך. אם אתחבר איתם, אקרבם לתורה והם לא יקלקלוני". הזהירו החותן ולא הועיל. החתן התחבר עם נערי העיר ופוחזיה, והחותן הבחין לחרדתו שההתחברות נותנת בו אותותיה.

יום אחד פנה אל חתנו: "שאלה לי בהלכה. אין ספק שתדע להורות בו".

"הנני ואשמע", אמר החתן. סיפר: "העוזרת הנכריה הביאה מביתה בשר פיגולים. ביקשה לחממו, והניחה אותו לשעה קלה בסיר. אין זה מסתבר שחתיכה כה קטנה תאסור את כל התבשיל".

חיך החתן: "אין כאן מקום לסברות, ההלכה נחרצת". ביקש לראות את הסיר והתבשיל ואת חתיכת בשר הפיגולים, ופסק: "טריפה! עליך לשפוך תכולת הקדירה ולהגעילה!"

פסח

"מה, בגלל חתיכה כה קטנה!" תמה החותן. "אכן כן, יש בה ב'נותן טעם!"! הסביר החתן.

"אם הלכה היא, נקבל", הצדיק החותן את הדין. "אך מה תאכל היום, אם סעודת הצהריים נטרפה!"

משך החתן כתפיו: "אוכל משיירי ארוחת הבוקר, לא נורא". שב החתן לספריו, וכעבור שעה נקרא לסעודה. בא, והנה השולחן ערוך לסעודה בשרים דשנה. "מאין הבשר", חקר בחשד.

"תנוח דעתך", הרגיעו החותן בחיוך. מצאתי עצה להכשיר את התבשיל כיוון שהורית שחתיכה קטנה של בשר פיגולים בכוחה להטריפו, הלכתי לאטליז וקניתי חתיכה גדולה עוד יותר של בשר כשר ושמתי בסיר לזמן ארוך עוד יותר, והיא הכשירה את התבשיל", סיים בחיוך ניצחון.

החתן זועזע: "איזו בורות, איזו עם - ארצות! הנשמע כדבר הזה?! מאימתי יכול בשר כשר להכשיר קדירה טריפה? בשר טרף - מטריף, אבל בשר כשר אינו מכשיר!"

"כך?! השתאה החותן. "ודאי שכך הוא - אך מדוע כשאני טוען זאת נגדך השכם והערב, שהחבורה הטריפה תטריף אותך ואתה לא תהפוך אותה לכשירה, עומד אתה על דעתך?! ופני החתן חפו..."

יתירה מזאת לא רק שטומאה מטמאה, אלא במשך הזמן האדם מתרגל לטומאה ואינו יודע שטמא הוא כדי להיטהר, הרחוב בוער, מבול שוטף בחוץ, צחנה נודפת למרחקים, רע, רע מאוד...

לא חדש הוא נושא זה, כבר דשו בו רבים, ומבית מדרשו של החפץ חיים יצא המשל הבא: כבר אמרו חז"ל "אי אפשר לעולם בלא בסם ובלא בורסי, אשרי מי שאומנתו בוסמי, אוי לו למי שאומנתו בורסי".

ברחובה של עיר במקום רחב ומאור שכנה לה חנות הבשמים, שלט גדול ומאיר עיניים תלוי היה מעל לחנות מכריז בפני כל עובר ושב כי כאן אפשר לרכוש את מיטב מיני הבשמים, אולם לא השלט הוא זה שמשך את הלקוחות, הללו באו דווקא בעקבות הריח, שכן ריחם של מיני הבשמים נודף היה למרחוק ומושך את העוברים ושבים להיכנס אל החנות ולרכוש בשמים.

מאושר היה בעל החנות בפרנסתו, הרוויח כדי לחמו בכבוד, וציפה שכך ימשכו הדברים לאורך ימים, כך ציפה אולם לא כך היה...

באחד הימים הגיע לחנותו בשעת בוקר מוקדמת כהרגלו, ובמקום להריח את ריח הבשמים הטוב והמוכר עולה באפו ריח בלתי נסבל, ליד חנות הריחנית שלו חונה משאית גדולה וממנה נפרקים בזה אחר זה ארגזים נודפי צחנה וסרחון, לתדהמתו הרבה מתברר לו כי באולם הריק הצמוד לחנותו עומד לקבוע בורסקי את מפעל העורות שלו...

איסטניס הוא ידידנו הבשם ואת סרחון העורות אינו מסוגל לסבול, אך לא זה מה שמטריד אותו ברגעים אלו, מטרידה אותו העובדה כי מעתה ידירו אנשים את רגליהם מחנותו, שכן מי הוא זה אשר יתקרב לחנות בשמים אשר ריחות סרחון סובבים סביבה... הוא מתלונן, הוא מוחה, הוא צועק, אך מאום לא עוזר אלו הם העובדות.

וכך יושב לו הבשם בחנותו הריקה מקונים שהדירו את רגליהם, יושב והקבס עולה ממעיו, אין הוא מסוגל להריח את הריח הנורא, הדלת שתמיד היתה פתוחה לרווחה, סגורה ואטומה, ובכל זאת עולים להם ריחות

פסח

העורות ומתגברים על ריחות הבשמים, כך יום אחר יום, עד שביום מן הימים הוגפו התריסים ועל הדלת נתלה שלט גדול ומאיר עיניים "למכירה".

לא עברו דקות ספורות וממפעל העורות הגיח הבורסקי לבוש סינר מטונף ונודף ריחות מחליאים, מחייך הוא בפה מלא ובפיו הצעה: "הבה ונהיה שותפים, נפרוץ את הקיר המפריד בין המפעל לחנות ונעבוד יחדיו", הבשם מעקם את אפו בסלידה אינו מסוגל אפילו לחשוב על הרעיון הנודף סרחון, ובכל זאת הוא אומר "תן לי לחשוב על הרעיון".

לא, הוא לא מסוגל להתחבר לרעיון מטונף זה, הוא מחליט למכור את חנותו למרבה המחיר ולנסות את מזלו במקום אחר, שם יוודא מראש שאין שום אפשרות לשכנות עם סרחון מכל סוג שהוא. אולם הימים חולפים ואיש אינו מתעניין בקניית החנות, הריחות מרחיקים כל עסקה אפשרית והופכים אותה לבלתי אפשרית. ובינתיים פרנסה אין, ההוצאות רבות והחובות כבר למעלה מראש, הרבה ברירה אין בידו, הן בני ביתו תלויים בו, וכשאפו סגור באמצעות שתי אצבעותיו המחזיקות בו הדק היטב ניגש הוא אל הבורסקי ומביע את הסכמתו לרעיון.

תוך שעה קלה נפרץ הקיר בין שתי החנויות, הבשם עוטה סינר וניגש לבחוש בסיד, כשפניו מביעות סלידה עמוקה. הבורסקי מביט ברחמים על שותפו האיסטניס ונד בראשו, והבשם ממשיך במלאכתו החדשה בלית ברירה. כך ביום הראשון. וביום השני פחתה במעט תחושת הסלידה, וביום השלישי היו כבר הריחות נסבלים יותר, וביום הרביעי היה זה אך ריח רע ולא צחנה, וביום החמישי כבר נשם מלא ראותיו כמו היה עומד בחנות הבשמים.

תקופה ארוכה עברה, החובות כוסו זה מכבר, וצרור החסכונות גדל והלך. וכשהגיעו החסכונות לסכום נכבד באה אשת החיל והצעה בפיה, "קח את סכום הכסף אותו חסכת ופתח בו חנות בשמים גדולה במרכז העיר..." והבשם לשעבר מעווה פניו בסלידה ואומר: "איני סובל את אותם אנשים רכרוכיים שאינם מסוגלים לשאוף אויר פשוט זקוקים לניחוחם של בשמים..."

הבנתם ? על כך הזהיר הכתוב ואומר: "ולא תטמאו בהם - ונטמאתם בהם". אל נא תנסו להתקרב לצחנה, עלולים אתם להתרגל...